

ДНЕВНИКЪТЪ

(стенографически)

на

XII^{то} Обикновено Народно Събрание

(първа редовна сесия).

LXVIII заседание, сряда, 29 януарий 1903 г.

(Открито отъ г. подпрѣседателя Д-ръ А. Ходжевъ, въ 3 ч. и 45 м. слѣдъ пладиѣ.)

Прѣседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: (Звъни.) Засѣданието се открива.

Г-нъ секретарьтъ ще прочете поименния списъкъ на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Секретарь П. Ковачевъ: (Прочита списъка. Отсъствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: С. Арсениевъ, Т. Балабановъ, С. Бурмовъ, Д. Вълчевъ, Х. Върбенювъ, И. Гешовъ, И. Гърковъ, Д. Зографски, А. Каназирски, И. Карастояновъ, Б. Кръстевъ, К. Малевъ, Д. Манчовъ, Е. Начевъ, С. Недевъ, С. Пипевъ, С. Савовъ, Т. Ферадовъ, В. Христовъ, М. Хюсеиновъ и П. Чаушовъ.)

Прѣседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Отъ 187 народни прѣдставители отсъствуватъ 21. Има законния съставъ — засѣданието продължава.

Прѣседателството има да направи слѣдующитѣ съобщения на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Задъвили сж за отпускъ: г. Драганъ Манчовъ иска 4 дена отпускъ. Той се е ползувалъ съ 10 дена, та затова моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които сж на мнѣние да му се разрѣши още 4-дневенъ отпускъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Г-нъ Калю Малевъ тоже се е ползувалъ съ 10 дена и иска да му се разрѣши още 5 дена. На сжщото основание моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ да му се разрѣши този отпускъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

На починалия Ломски народенъ прѣдставитель, г. Петко Каравеловъ, е билъ разрѣшенъ отпускъ по болестъ, на 4, 5, 6 и 7-й, обаче не е било съобщено на Събранието. За оформяване, съобщавамъ на Събранието, че е билъ разрѣшенъ този отпускъ.

Д. Цанковъ: Азъ имамъ едно питане да направя и искамъ г. Министърътъ на Просвѣщенieto да дойде тукъ, за да слуша.

Министъръ М. Сарафовъ: Азъ съмъ тукъ и ще му го прѣдамъ.

Д. Цанковъ: (Отъ трибуната.) Г-да народни прѣдставители! Прѣди нѣколко дена азъ приехъ едно писмо, безъ подписъ, отъ Кюстендилъ, което ми описваше нѣщо, което се е случило въ едно събрание на учителитѣ отъ Кюстендилската околия ли, окръгъ ли, не знамъ. Имало събрание, види се работата, за да обсъди законопроекта за просвѣщението, който и ние приехме, за да го разгледаме прѣдварително, а не е внесенъ още отъ министра официално. Види се работата, че г. министърътъ го е изпроводилъ по всички инспектори, за да вземе мнѣнието и на учителитѣ. И тамъ, въ Кюстендилъ, като се събрали учителитѣ, естествено, трѣбва да бждатъ подъ прѣседателството на тамкашния училищенъ инспекторъ и, каквото се е говорило, трѣбва да е говорено въ присѣдствието на този инспекторъ. Туй писмо като нѣмаше подписъ — азъ обикновено анонимнитѣ писма скъсвамъ и хвърлямъ, а особено пъкъ като видѣхъ тамъ такива работи, щото не можехъ да ги повѣрвамъ, затуй го и скъсахъ и хвърлихъ. Но снощи ми донесоха в. „Вечерна Поща“.

Н. Габровски: Той е автентиченъ?

Д. Цанковъ: Моля Ви се, азъ не Ви казвамъ, че е автентиченъ, но ще направя питане.

Н. Габровски: Съ жълтата преса си служите.

Д. Цанковъ: Ама когато азъ говоря, ти да мълчишъ, г-не, разбра ли ме! Ужъ си съ идеалъ, не знамъ какъвъ, а не можешъ това да търпишъ!

Н. Поповъ: Терористи!

Д. Цанковъ: Терористи и туй то! Азъ, ако права туй питане, права го именно за това, ако е истина, тогава питането се отнася до г. Министра на Просвѣщението; ако е лъжа, г. министърътъ ще ни каже, че е лъжа, и тогазъ ние пъкъ ще охулимъ таквизъ газети, които пишатъ таквизъ дебели лъжи.

А. Каранешевъ: Той отдавна се е охулилъ.

Д. Цанковъ: Не е само така. Г-да народни прѣдставители! Макаръ отъ васъ по-многого да сж го чели . . .

И. Георгиевъ: Всѣки го е чель.

Д. Цанковъ: Всѣки за себе си. Затуй азъ ще го прочета, да си остане тукъ, въ дневницитѣ, за да го имаме.

Н. Поповъ: За историята.

Д. Цанковъ: Да, за историята.

Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: Ами ако не бжде истина? По-добрѣ да не личи въ дневницитѣ.

Д. Цанковъ: Ако не е истина, тогава ще бламираме всичкитѣ вѣстници, които пишатъ такива работи. (Смѣхъ.)

Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: По-хубаво да се не чете.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Всички го четохме. Дайте го на стенографитѣ да го турятъ въ дневницитѣ, безъ да го четете.

Д. Цанковъ: Не може да се тури въ дневницитѣ, ако не се чете.

Г. Кирковъ: И факсимилетата отъ в. „Вечерна Поща“ ще прочете нѣкой.

Д. Цанковъ: Четѣте ги, г-не, ако Ви държи! (Смѣхъ.)

Н. Цановъ: Анонимното писмо, което Ви е пратено, сжщото ли е?

Д. Цанковъ: (Чете.) „Получихме отъ Кюстендилъ слѣдующето писмо, което прѣдаваме безъ коментарии:

„По разпореждане на Кюстендилския окръженъ училищенъ инспекторъ, тукъ въ града бѣ свиканъ учителски конгресъ, на който се подложи на разискване законопроектътъ за народното просвѣщение.

Конгресътъ засѣдава отъ 29 декемврий 1902 г. до 6 януарий н. г.“

Днесъ имаме 29-й. Ще каже минали сж се — колко дена? (Гласове: 23!) 23 дена се е минало. (Смѣхъ и глъчка въ крайната лѣвица.) Моля ви се! Вие можете да се смѣете, но бждѣте мирни, за да чуятъ хората. Ще ви дойде и вамъ редътъ. (Смѣхъ.)

(Чете.) „Понеже въ конгреса се изказаха отъ нѣкои учители разни мнѣния, които не дотамъ добрѣ прѣпоръчватъ нашитѣ възпитатели на младото поколение, то рѣшихъ да ви съобща тия изказани мнѣния, за да знаете на какви лица е повѣрено възпитанието на нашитѣ дѣца.

„Тодоръ Х. Ивановъ“ — баща му хаджия трѣбва да е (Смѣхъ.) — „родомъ отъ Македония, учителъ въ с. Шишковци, Кюстендилско, свършилъ тукашното педагогическо училище“, — сир. фабриката на социалисти (Смѣхъ.) — „слѣдъ наведени примѣри за религията въ другитѣ вѣроизповѣдания, каза“ — ей го какво казалъ: — „Да се изхвърли непрѣмѣнно религиозното възпитание изъ българскитѣ училища, понеже религията създава най-голѣмия развратъ (деморализация) въ нашитѣ училища. Религията, вмѣсто да приготвява свободни граждани, възпитава лицемѣрни попове“.

Н. Цановъ: Много истина

Д. Цанковъ: Кой го каза? Ти ли, Найчо? Ама срамота е да го казвашъ ти! (Нѣкой прѣкъсва г. оратора.)

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Моля ви, г-да! Не прѣкъсвайте!

Д. Цанковъ: Ама не съмъ безвѣрникъ! Който е безвѣрникъ, е безчеловѣченъ.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Нѣма какво да мѣни.

Д. Цанковъ: (Чете.) „роби, които да работятъ на държавнитѣ глави и чиновницитѣ. Лицемѣрниятъ попъ готви черния работникъ да поддържа и храни царетѣ и князетѣ и да храни и облича духовенството въ сребро и злато. По това, ако се обърне погледъ на историята, ще се види много добрѣ злото, което произлиза отъ религията. Тя готви хората за небото, а не за земята и за свободенъ граждански животъ; не трѣбва вече да се търши у нашитѣ училища подло мракобѣсие, религия, и да се поддържа робството, ужасътъ, моралното убийство.“

Туй говорилъ онзи хаджийски синъ, отъ Македония. (Чете.) „Нѣкой си Бѣлопитовъ, родомъ панагюрецъ“ . . .

Д-ръ Г. Гаговъ: Г-нъ Бобековъ има думата.

Д. Цанковъ: Бобековъ!

И. Вобековъ: Той е изпъденъ оттамъ.

Д. Цанковъ : Изпждецъ, и го проводили въ Кюстендилъ! Туй Министерството на Просвѣщенieto го е направило. (Чете.) „изгоненъ оттамъ за нѣкакви геройски подвизи, каза: „Въ конституцията е писано, че първоначалното учение е задължително за всичкитѣ български подданици (граждани). Въ такъвъ случай кому трѣбвало да угодятъ учителитѣ, на Христа или на Мохамеда, и коя религия е права? Въ България има религии: мохамеданска, еврейска, католическа, протестантска, циганска и православна. Въ такъвъ случай учителтъ какъ ще прѣподава по толкова различни религии и кому може да угоди? При това, въпросъ е още коя е най-добрата и права религия. Затуй не трѣбва да се приема въ нашитѣ училища „религиозно“, а само „правствено“ възпитание. Който иска религия, да си възпитава и учи дѣцата дома, а не въ училището. Тази мръсна дума „религия“ не трѣбва да има въ нашитѣ училища. (Ржкоплесканиа).“

Д-ръ Г. Гаговъ : Позоръ!

Д. Цанковъ : (Обръща се къмъ крайната лѣвица.) Я, ржкоплѣскайте и вие! (Смѣхъ.)

(Чете.) „Г. Вжжаровъ“, (Обаждатъ се: Г-нъ Вжжаровъ има думата. — П. Вжжаровъ: Нищо общо нѣмамъ.) „родомъ кюстендилецъ, жителъ въ с. Проваленица, Радомирска околия, каза, че думата „религия“ трѣбва да се изхвърли изъ българскитѣ училища, защото била омразна и убийствена за прогреса; въ нея се криело най-голѣмото зло и било срамъ за човѣчеството вече да търпи религията. Развращающа деморализация било да се казва на дѣцата, че нѣкакъвъ си Богъ направилъ първата жена Ева отъ реброто на първия човѣкъъ Адамъ; туй било явна поиска лъжа.

„Никола Грънчаровъ, родомъ отъ Македония...“

А. Каранешевъ : Сѣ македонци. И министерътъ македонецъ. (Смѣхъ.)

Д. Цанковъ : (Чете.) „Никола Грънчаровъ, родомъ отъ Македония, изпжжданъ отъ 2-3 училища, ходилъ да се учи въ Загребъ, сега учителъ въ с. Слаковци, Трънска околия“, — този пѣкъ отъ твоята околия, г-нъ Вжжаровъ (П. Вжжаровъ: Не е вѣрно, то е въ Радомирско.) — „говори толкова високо, че се чуваше и по улицитѣ, и между другото се изрази така: „Срамъ е, г-да, за България да се вѣрватъ, въ XX вѣкъ още попскитѣ лъжи. Това зло да се изгони изъ българскитѣ училища; за насъ ще бѣде срамъ и позоръ още да търпимъ такава мръсотия, такава бездушна сжщество, такъвъ мръсенъ Богъ. Този крѣвожаденъ еврейски Богъ да се изгони изъ българскитѣ училища. Ако религията, г-да, оставите въ нашитѣ училища, вие ще видите и у насъ навсѣкъдѣ пѣпове и навсѣкъдѣ попки контролъ, навсѣкъдѣ мръснитѣ попове на мръсния Богъ и нищо повече. Затова, г-да,

изгонѣте тази мръсна дума „религия“ изъ българскитѣ училища, докогато е вѣрме, че сетнѣ поповетѣ ще ви свѣржатъ въ своитѣ желѣзни окови“. За тия негови думи болшинството продължително му ржкоплѣска.“ (Къмъ крайната лѣвица.) Ржкоплѣскайте и вие.

Я. Сажжзовъ : И Вие вѣрвате на това!

Н. Цановъ : Възможно ли е да ни четете . . .

Д. Цанковъ : Азъ ги чухъ, когато прѣди една година ходихъ да агитирамъ по изборитѣ; чухъ ги по крѣчмитѣ: прѣдъ селянитѣ и прѣдъ мене говорѣха.

Н. Цановъ : Това е оскърбление да се прѣдполага, че учителитѣ могатъ да проповѣдватъ това нѣщо. (Гласове: Вѣрно, вѣрно!)

Д. Цанковъ : Когато ти одобрявашъ това — ти, народенъ прѣдставителъ, одобряваше това, което се говорѣше! Ами чухме те сега! Не Ви е срамъ!

А. Самоковлийски : Да се искатъ протоколитѣ на учителския съвѣтъ. Тамъ е отбѣлѣзано.

Д. Цанковъ : (Продължава четенето.) „Други единъ Грънчаровъ, учителъ въ педагогическото училище, говори“ — изглежда, че и този господинъ трѣбва да е отъ Кюстендилъ, — „че не би трѣбвало да има религиозно възпитание, защото това било постѣдна човѣческа глупость.

„Нѣкой си В. Шоповъ, кюстендилецъ, учителъ въ Кюстендилския окръгъ, се изказалъ прѣдъ своитѣ другари и другарки, че най-голѣмото зло произлизало отъ религията, и прибавилъ: „каква свобода и братство ще има у гражданитѣ при такава желѣзна окова, каквата е религията? Ако е невъзможно безъ религия, то по-добрѣ ще бѣде да приемемъ мохамеданската религия, защото тя поне дава по-голѣма свобода отъ Христовата.“ (Смѣхъ.)

Д-ръ Г. Гаговъ : Дава повече жени.

Министеръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ : Това не може да бѣде вѣрно!

И. Воденчаровъ : Вѣрно е, вѣрно!

Д. Цанковъ : (Чете.) „Г. Сугаревъ, кюстендилецъ, 10-годишенъ държавенъ образцовъ учителъ, се изказа тоже противъ религиозното възпитание въ училището, защото съ това се затжиявали ученицитѣ. Въ сжщата смисълъ говори и учителката Гудева“. (Къмъ г. Д-ръ П. Гудевъ.) Да не бѣде нѣкоя твоя роднина? (Смѣхъ. — Гласове: Не е.) „Нѣкои отъ учителитѣ станаха да възразятъ на всичко това, но разяреното болшинство учители

имъ тропаше и не имъ даваше да се изкажатъ“. Както и нашитѣ социалисти тукъ сега. Пъкъ още и демократическата партия се присъедини къмъ тѣхъ. Не ви е срамъ! (Чете.) „Двѣ трети отъ учителитѣ бѣха противъ религиозното възпитание и демонстративно декларираха своето безбожие. Като гледаше човѣкъ дивитѣ и звѣрски воища на тия ужъ образовани хора, готови да разкъсатъ първия сръщнатъ свещеникъ, или да стъпчатъ въ калъта всички видни знакове на нашата вѣра, идѣше му да се хване за косата и да напусне страната, която е родила, отгледала и търпи подобни възпитатели“.

А. Каранешевъ: Вѣстници четешъ!

Д. Цанковъ: Азъ ви чета единъ документъ. Ако е лъжовенъ, още по-хубаво — ние ще се радваме.

А. Каранешевъ: Кой е подписалъ?

К. Мирски: Ще каже.

П. Пешевъ: Защо нѣмате търпѣние, г-да! Нашия прѣдседателъ не можемъ да изслушаме!

Д. Цанковъ: (Продължава.) Г-да народни прѣдставители! Сега, като чухте това, азъ отправямъ едно питане къмъ г. Министра на Народното Просвѣщение: тѣй като, откакто се е закрилъ този съвѣтъ, туй събрание на учителитѣ, минали сж 20 дена, (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: 23 дена.) има ли г. Министърътъ на Просвѣщението рапортъ за това събрание отъ своя инспекторъ? Ако има, далъ ли е разпореждане да се накажатъ всички тия учители? (Л. Дуконъ: Ако е истина.) То се знае, ако е истина. Далъ ли е разпореждане да се отчислятъ тѣзи учители? Ако не е далъ такъвъ единъ рапортъ, мисли ли да го пита, или да изпроводи нарочно оттукъ единъ инспекторъ, да изучи работата?

Туй искахъ сега да питамъ и послѣ ще видимъ подиръ отговора какво да направимъ. Азъ ще сея тукъ.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ нѣмахъ пужда да чета нито в „Поща“, защото не я чета никогажъ, нито да чакамъ питане отъ г. Драгана Цанковъ по този въпросъ. Дойдоха свѣдѣния въ министерството, че за нашата религия и за нашитѣ обреди въ нѣкои събрания, дѣто учителитѣ се събирали да обсъждатъ законопроекта за сръднитѣ и основнитѣ училища, неместно се произнесли. Разбира се, тѣзи свѣдѣния не можехъ безконтролно да ги приема за вѣрни. Така и за кюстендилското събрание чухъ, прѣди да се публикува даже такова писмо въ в. „Поща“. Азъ наредихъ да се изслѣдва работата, кждѣто зачухъ, че тѣй се е говорило, и ако изслѣдването ми донесе, че наистина е имало такива

изражения отъ нѣкои учители, които изражения сж противни на сжществуващитѣ наредби за училищата, даже и на нашитѣ други закони, какъвто е наказателниятъ законъ, който не позволява, разбира се, така да се хули нашата религия, азъ ще си изпълня дълга и нѣма да се поколебая да ги накажа по реда, който ми дава законътъ, училищниятъ законъ, даже да ги дамъ и подъ углавентъ сждъ. (Гласове: Bravo!) Но азъ чакамъ резултата отъ това изслѣждане. Азъ се надѣвамъ, за честъта на нашитѣ учители, да не бждатъ вѣрни тия работи. (Д-ръ Г. Гаговъ: Положителни доказателства има, че е вѣрно!)

По-нататкъ. Въ министерството сж постъпили около 250 протокола за разискванията по законопроекта, но още всички не сжмъ успѣлъ да прѣгледамъ. Отъ Кюстендилъ не зная дали е пристигналъ още. Доколкото зная, до завчера не бѣше пристигналъ отъ училищния инспекторъ. Като пристигне, както той, така и другитѣ ще изуча и ще си изпълни дълга.

Д. Цанковъ: Отъ отговора сжмъ доволенъ, само отъ едно не сжмъ доволенъ. Вие за този фактъ въ Кюстендилъ знаехте ли по-напрѣдъ?

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Знаехъ отъ завчера.

Д. Цанковъ: Ами телеграфирахте ли на Вашия инспекторъ, защо не Ви е проводилъ единъ рапортъ за туй събрание? Да го викате на самъ и да му телгите ушитѣ.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Кюстендилската случка влиза въ общитѣ разпореждания, които направихъ; но ви казвамъ, че рапортътъ за засѣданieto не сжмъ получилъ още. Трѣбва да различавате едното отъ другото. (Отъ дѣсницата: И той е такъвъ, и той е съ тѣхъ!)

Д. Цанковъ: Моля ви се — единъ инспекторъ, говорятъ се въ едно училищно събрание такива работи и той да не знае!

В. Димитровъ: Туй питане ли е?

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Моля Ви се, г-нъ Димитровъ! Г-да! Не може да ставатъ разисквания по питанията.

Д. Цанковъ: Вие сте го чули прѣди 3—4 дена и трѣбваше онзи инспекторъ да се намѣри тукъ, прѣдъ Васъ, и да го питате: защо не ми дадохте рапортъ по това нѣщо?

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Азъ Ви отговорихъ, г-нъ Драганъ Цанковъ, че за слуховѣтъ, които чухъ, че учителитѣ неместно сж се отнесли въ нѣкои събрания за нашата религия, азъ искахъ да ми дадатъ свѣдѣния инспекторитѣ. За кюстендилската случка прѣди два дена чухъ и разпоредихъ да искатъ свѣдѣния.

Д. Цанковъ: Съ телеграма ли?

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Не съ телеграма.

Д. Цанковъ: Азъ ще чакамъ една недѣля, за да ми отговорите върху тази случка, и, ако не ми отговорите, ще направя интерпелация.

Н. Габровски: Ние искаме това; ще бъдемъ най-доволни отъ това!

Н. Шивачевъ: Ще направимъ интерпелация, не бойте се, защото има тѣхнитѣ подписи и ще докажемъ, че е вѣрно.

Я. Сакъзовъ: Когато Вие развращавахте религията, ние бѣхме малки дѣца и отъ Васъ видѣхме. (Глъчка.)

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Моля тишина, г-да! Г-нъ Досевъ има думата.

К. Досевъ: Имамъ да направя едно питане къмъ г. Министра на Правосъдието.

По нашитѣ сѣдебни закони за клетводаване прѣдъ сѣдилищата, било по граждански или углавни дѣла, ако на свидѣлитѣ или странитѣ е прѣдложена рѣшителна клетва отъ сѣдята, клетвата се извършва отъ духовни лица: ако е християнинъ — отъ наши свещенници, ако ли е отъ друга религия — отъ надлежнитѣ духовни лица. Само ако нѣма духовно лице отъ това вѣроизповѣдание, отъ което е свидѣтелтъ, тогава подава клетва въ лицето на сѣда. Стана една година, въ Джумайското мирово сѣдилище свидѣлитѣ и странитѣ отъ турска народностъ, подлежащи на клетва, се подвеждатъ подъ клетва, или клетвенитѣ обреди се извършватъ отъ едно гражданско лице. Заявява се нѣколко пѣти да се отбѣлѣжи въ протоколитѣ върху по-важнитѣ дѣла, защото това е единъ касационенъ поводъ и интереситѣ на странитѣ ще страдатъ, обръщало се е внимание на г. мировия сѣдия по това нѣщо, по отговаряло се е: „това лице съ писмо подъ № еди-кой си, отъ еди-коя си дата, прѣпоръчано ми е отъ мюфтийския намѣстникъ като духовно лице и азъ по-нататѣкъ не искамъ да събирамъ справки; смѣтамъ го за духовно лице и не искамъ да зная по-нататѣкъ какво е било“. Заинтересовани хора отъ мюсюлманско вѣроизповѣдание подадоха тѣжби на прокурора при Шуменския окръженъ сѣдъ, съ които се тѣжатъ не само че това лице си е присвоило едно звание, което нѣма, и подвежда хора подъ клетва, но се тѣжатъ и противъ самия мюфтийски намѣстникъ, който се е осмѣлилъ официално да излъже сѣдилището. Това заявление, безъ да се удостои даже съ какво да е дознание, е оставено отъ прокурорския паркетъ безъ послѣдствие, понеже не виждалъ въ случая елементи на прѣстѣпление.

Като констатирамъ това, питамъ г. Министра на Правосъдието: знае ли този случай и, ако не го знае, не намира ли за добръ да изслѣдва всичко

това, което азъ казвамъ, и да вземе мѣрки, за да се прѣмахне едно таково беззаконие, като обърне вниманието и на прокурорския надзоръ, че сѣще-ствуватъ членове въ наказателния законъ, които наказватъ както лицата, които си присвояватъ едно званично звание, така сѣщо и лицата, които подписватъ лъжливи официални книжа, както е първиятъ пунктъ на чл. 355 отъ наказателния законъ?

Министъръ Х. Тодоровъ: Тоя случай, за който говори г. Досевъ, не го зная. Струва ми се, въпросътъ се е свършилъ съ това, което прокурорътъ е направилъ. Той е счелъ, както за всѣко едно заявление, подадено отъ който да е тѣжашъ, че нѣма елементъ на прѣстѣпление, и свършено.

К. Досевъ: Туй е общо прѣстѣпление.

Министъръ Х. Тодоровъ: Е добръ, но прокурорътъ е счелъ, че нѣма елементи на прѣстѣпление и оттамъ нататѣкъ остава въпросътъ или въ апелъ или пакъ се подава частна жалба по-скоро. Въ всѣки случай, азъ ще поискамъ свѣдѣния отъ прокурора и ще видя доколко прокурорътъ е правъ. Но менѣ ми се струва, че въпросътъ е почти свършенъ.

К. Досевъ: Считате ли въ такъвъ случай, г-нъ министре, че чл. 71 отъ мировото сѣдопроизводство и съответствующиятъ членъ за окръжнитѣ сѣдилища е въ сила?

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Жалба прокурорътъ тукъ не приема.

Министъръ Х. Тодоровъ: Самъ по себе си тоя членъ е въ сила и се изисква клетвата да се полага отъ свещено лице. Въпросътъ е, дали туй лице е свещено или не. Вие казвате, че не е. Оплакали се на прокурора и той е казалъ: „да, свещено лице е“.

К. Досевъ: Азъ Ви заявявамъ, че не е направено разслѣждане и днесъ това лице дѣйствува въ сѣдилището и е гражданско лице.

Министъръ Х. Тодоровъ: Добръ, въ всѣки случай азъ ще взема бѣлѣжка, за да питамъ прокурора.

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Г-нъ Досевъ! Ако не сте доволни, обърнете Вашето питане въ запитване.

К. Досевъ: Друго едно питане къмъ г. Министра на Правосъдието.

Чл. 97 отъ сѣдоустройството казва: „За сѣдебни слѣдователи се назначаватъ лица, които иматъ юридическо образование, сѣ издържали държавенъ изпитъ и сѣ прослужили като членове или замѣстници на прокурора при окръжни сѣдилища, или като мирови сѣдии най-малко двѣ години.“ Чл. 100 отъ

сжция законъ казва: „За членове на апелативни сждилища и замѣстници на прокурора при сжщитѣ сждилища се назначаватъ лица, които сж занимавали длъжностъ подпрѣдседателъ, членъ или замѣстникъ на прокурора при окръжно сждилище и сж прослужили: първитѣ най-малко двѣ, а послѣднитѣ най-малко четири години.“ Сжщо, общитѣ наредби, т. е. врѣменнитѣ наредби по този законъ гласятъ, че за да бжде назначено едно лице за сждебенъ приставъ, трѣбва да има юридическо образование.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Не е вѣрно това!

К. Досевъ: Слѣдъ изтичането на срока.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Не е вѣрно!

К. Досевъ: Въпрѣки изричното прѣдписание на тѣзи членове, които азъ процитирахъ, сж назначени чиновници по сждебното вѣдомство и назначението имъ е обнародвано въ „Държавенъ Вѣстникъ“. Въ „Държавенъ Вѣстникъ“ отъ 1 май 1901 г., брой 93, оповѣстява се, че съ указъ № 29 отъ 17 мартъ 1901 г. бившиятъ сждебенъ слѣдователъ, практикъ, при Татарпазарджишкия окръженъ сждъ Стойо Джуджевъ е назначенъ за слѣдователъ при сжщия сждъ, слѣдъ като е билъ веднажъ уволненъ. Второ, съ указъ № 33 отъ 16 мартъ 1901 г. е назначенъ бившиятъ прокуроръ при Плѣвенския окръженъ сждъ, помощникъ-адвокатътъ Михаилъ Драндаровъ, за прѣдседателъ на Силистренския окръженъ сждъ. Трето, бившиятъ слѣдователъ при Старозагорския окръженъ сждъ Иванъ Винаровъ, практикъ, е назначенъ за сждебенъ слѣдователъ при Софийския окръженъ сждъ. „Държавенъ Вѣстникъ“ бр. 20 отъ 1903 г., тази година, съ приказъ № 627 отъ 25 декемврий миналата година, 1902 г., се назначаватъ за шатни сждебни пристави, бивши, при слѣдующитѣ окръжни сждилища: (Чете.) „при Плѣвенския окръженъ сждъ: Георги Вацовъ; 2) при Варненския окръженъ сждъ: Захарий Медникаровъ, Петъръ Недевъ, Никола Спасовъ, Димитъръ Секуловъ и извъншатниятъ сждебенъ приставъ при Силистренския окръженъ сждъ Йосифъ Станчевъ“ — прошенеписецъ, безъ да е издържалъ изпитъ, безъ да е билъ на нѣкаква длъжностъ по сждебното вѣдомство; „3) при Старозагорския окръженъ сждъ: Къркидановъ и П. Митевъ; 4) при Софийския окръженъ сждъ: Койчо Минчевъ, Г. Бамбековъ, М. Трилипецъ, Никола Д. Ковачевъ и К. Поповъ“, и други още 23 души при други окръжни сждилища. Мисли ли г. Министърътъ на Правосъдието, че тѣзи назначения сж съгласно закона, когато изрично е забранено отъ закона да се назначаватъ вече такива лица слѣдъ влизането на този законъ въ сила и слѣдъ изтичането срока, който даваше на Министерството на Правосъдието да назначава такива лица?

Министъръ Х. Тодоровъ: Г-нъ Досевъ ще направи добръ да ми прѣдаде този списъкъ, за да направи справка въ министерството, доколко е вѣрно това и какви сж били съображенията да се направи така, или иначе, защото сега не можахъ да схвана имената, нито пъкъ мога да направя сравнение и да направя справка въ датитѣ, дали назначенията сж слѣдъ влизането на закона въ сила, или по-напрѣдъ.

Е. Начевъ: Карапѣва въ Разградъ уволнихте, като сждебенъ приставъ, и сега пакъ го назначихте по сждебното вѣдомство.

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжовъ: Нѣмате думата.

Министъръ Х. Тодоровъ: За този прѣсенъ случай на г. Начева ще кажа слѣдующето. Въ падвечернето на Новата-година азъ трѣбваше отъ 140 пристави да избира 114. Между тѣзи — разбира се, азъ трѣбваше да състави единъ списъкъ и да видя достойнството имъ, служенето на години и т. н. — излиза, че Карапѣвъ, който е 14—15-годишенъ приставъ, се уволнява, а другиятъ, Клисаровъ, — отъ 3-4 мѣсеци — е останалъ. Само по себе си това вече не е едно ново назначение, защото, когато е извършена една погрѣшка, трѣбваше да се поправи. Послѣ, още додѣто се движа въ тия уволнения на едни и назначения на други, не мисля, че ще направя нѣкоя особена погрѣшка, ако непрѣмѣнно се не придържамъ о закона за първо врѣме. А слѣдъ туй, което нѣма да бжде повече отъ 15—20 дена, законътъ влиза въ сила. Азъ искахъ само да се не излъжа съ бързото прѣмѣстване и уволнение на приставитѣ. Ето защо, намѣсто Клисарова, турямъ Карапѣва, защото той е съ 14—15-годишна служба, а другиятъ — съ 3-4-мѣсечна служба. (К. Досевъ?) Се по такава грѣшка ли е назначенъ Пипевъ? Азъ ви казахъ, че отъ тия пристави, които сж 140, избрахъ 114 — мисля, че въ нѣколко дена съмъ го повърналъ.

К. Досевъ: Азъ не съмъ доволенъ. Ще дамъ моитѣ бѣлѣжки отъ „Държавенъ Вѣстникъ“ на г. министра и слѣдъ това ще чакамъ неговия отговоръ.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Азъ бихъ желалъ, г-нъ Досевъ, понеже повече отъ тия назначения, не за приставитѣ, а за сждитѣ, сж станали отъ мене и се отнасятъ до моето управление, то за да можемъ да си кажемъ думата съ г. Досева, по-добръ е да направи запитване, защото и азъ съмъ заинтересованъ; тогава ще можемъ да се разберемъ. (Д-ръ Г. Гаговъ: Тѣй, тѣй!) Колкото се отнася до приставитѣ, малко въпросътъ не стои тѣй, както мисли г. Досевъ, защото законътъ не изисква да бждатъ юристи, а законътъ, вотиранъ въ формата прѣдставена отъ г. Стурева и като

остана кадуктното измѣнение, направено отъ г. Пешева, иска слѣдующитѣ условия: изисква да има срѣдно образование, да е практикувалъ 6 мѣсеца при нѣкой съдебенъ приставъ и да е издържалъ изпитъ.

К. Досевъ: Има срокъ, който изтече прѣзъ юлий.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Не е вѣрно. Прѣзъ юлий изтичаше срокътъ на измѣнението, направено отъ г. Пешева, а като падна това измѣнение, остана законоположението, каквото бѣше внесено отъ г. Сгурева, ако се не лъжа, на чл. 108 отъ съдоустройството, че се иска пълно гимназиално образование, 6 мѣсеца практика при нѣкой съдебенъ приставъ и слѣдъ това изпитъ специаленъ, какъто има отреденъ за съдебнитѣ пристави. Тѣй щото, сме далечъ отъ врѣмето, когато съ юридическо образование ще се изисква да бждатъ приставитѣ.

Г. Кирковъ: (Отъ трибуната.) Г-да народни прѣдставители! Азъ имамъ честь да направя едно питане къмъ г. Министра на Просвѣщеніето и г. Министра на Външнитѣ Работи и на Изповѣданията и Министъръ-Прѣдседателъ. По примѣра на г. Драгана Цанковъ и азъ ще прочета единъ вѣстникъ, който нѣма да бжде обвиненъ въ симпатии нѣкакви нито къмъ нашитѣ социалисти, нито къмъ крайнитѣ демократи. Моля Дѣда Цанковъ да слуша внимателно какво ще кажа. (Д. Цанковъ: Азъ слушамъ. И азъ ги чета по-рано и по-внимателно отъ васъ!)

Г. Кирковъ: Вѣстникътъ се казва „Новъ Вѣкъ“. Напечаталъ е една дописка отъ Дупница, подъ заглавие „Скандалътъ на 12 того срѣзцу учителско тѣло“. (Чете.)

„Прѣзъ врѣме на коледнитѣ ваканции тукъ имъ околийска учителска конференция отъ цѣлото учителско тѣло въ града и околията, въ която се разисква и даде мнѣние върху законопроекта за народното просвѣщение, изложено въ подробенъ мотивиранъ протоколъ, по искането на самото министерство. При тия разисквания, споредъ окръжното на министерството, доколкото зная, свободни сж били да присѣтствуватъ и бивши учители, безъ обаче да говорятъ, а на външни лица не било позволено присѣтствието. Прѣзъ врѣме на учителската конференция явили се да присѣтствуватъ кметътъ Никола Икономовъ, архиерейскитѣ намѣстникъ Н. Драгановъ и училищниятъ настоятелъ Нейчо Поповъ. Въ качеството си на длъжностни лица, тѣ искали да се намѣсятъ при разискванията на законопроекта въ засѣданията на учителската конференция и да говорятъ. Но понеже такова не имъ се позволило, тѣ останали обидени и такива си отишли“. — Слушайте сега какво вършатъ по-нататкъ привърженицитѣ на религиозно-нравственото възпитание. — „За да си отмъстятъ на учителитѣ

за това дръзко тѣхно поведение, ако и на мѣстото си и въ съгласие съ окръжното прѣдписаніе, почватъ да експлоатиратъ съ религиознитѣ чувства на гражданитѣ, да разпространяватъ слухове, че учителитѣ били безбожници, че тѣ изхвърлятъ Законъ Божий изъ училището да се не прѣподава, че искали дѣцата имъ да бждатъ безбожници, турци, безъ вѣра, и други такива, които може да измисли една озлобена душа“ — религиозно възпитана. — „Въ такава почти смисълъ се издава и покана отъ кмета Н. Икономовъ и капи по списъкъ гражданитѣ на събрание на 12 того, недѣли, слѣдъ отпускъ на черкова, въ централното училище „Князь Борисъ Търновски“. Свещеницитѣ въ черквитѣ гласятъ, да се събератъ гражданитѣ въ казаното училище на събрание, защото учителитѣ се явили противъ религията и не искали да учатъ дѣцата на Законъ Божий. Такова едно съобщение отъ името на кмета и отъ името на свещеницитѣ се прие отъ гражданитѣ за цѣла неоспорима истина. Тѣ, насжени отъ заблудението и шарлатанската маниера на казанитѣ господа, — религиозно-възпитани, отъ мене го пригурямъ, — „въ кѣсо врѣме се стекоха около 2.000 граждани прѣдъ училището. Виковахъ „долу учителитѣ“, „долу безбожницитѣ“, „не щемъ тия вагабонти“, „нѣма да пращаме дѣцата си на училище“ цѣлѣха училищното здание“.

Д. Цанковъ: Трѣбваше да ги биятъ!

Г. Кирковъ: Вие давахте право едно врѣме и Васъ съ камъни да Ви биятъ когато проповѣдвахте унията.

Д. Цанковъ: Хората не сж луди като тебе.

Г. Кирковъ: (Продължава четенето.) „Никой не е въ състояние да разубѣди множеството отъ това настроение срѣзцу учителитѣ и отъ това заблудение, въ което то умислено бѣ въведено. Откри се събранието и говори архиерейскитѣ намѣстникъ, но въ тоя случай въздържанъ и изтъвна съ думитѣ си безцѣлното свикване на гражданитѣ, като призна, че учителитѣ не сж били противъ Законъ Божий, като единъ покаянъ грѣшникъ. Стана шумъ, доведени сопадкии“ — (Д. Цанковъ: Има полиция за тѣхъ.) полицията ги мжкне — „почнаха да ругаятъ и псуватъ всички учители и които защищаватъ тия безбожници. Самитѣ инициатори на събранието видѣха какъвъ развратъ и деморализация създадоха въ тоя случай съ своитѣ зловни прѣзначения и експлоатирание съ религиознитѣ чувства на гражданитѣ, затова прибързаха, избраха една петочленна комисия, която да протестира прѣдъ г. Министра на Просвѣщеніето отъ името на събранието и да си даде мнѣнието по законопроекта! Не се даде възможностъ да се говори и обясни колко злѣ сж освѣдомени и колко злѣ сж се подиграли нѣкои личности съ тѣхнитѣ религиозни чувства за лични амбиции и смѣтки. Нѣкои отъ гражданитѣ повдигнаха въпросъ, че сме жертва на

лукава измама“ — на религиозно-нравствено-възпитанитѣ, г-нѣ Цанковѣ! — „и сме въведени въ заблуждение. Това даде поводъ на критика и послѣ всички разбраха измамата, опомниха се, но извършеното не може да се оттегли назадъ“.

Д. Цанковъ: Нѣкой социалистъ го е писалъ.

Н. Габровски: „Новъ Вѣкъ“ го печата.

В. Димитровъ: Не е безъ подписъ!

Г. Кирковъ: (Продължава четенето.) „Въ събра­нието озлоблението бѣ толкова голѣмо срѣщу всички учители, щото, ако имаше нѣкой отъ тѣхъ, сигурно ще станѣше нѣкое нещастие“. — Виждате хора религиозни какъ могатъ да убиватъ хората. — „Ние се възмущавахме отъ несправедливитѣ хули, нижни псувни — можете да си прѣдставите тия псувни — срѣщу учители, учителки“ . . .

Д. Цанковъ: Като вашия вчерашенъ социалистъ, какъ го викатъ, Богдановъ ли?

Д. Влаговъ: Той е цанковистъ.

Д. Цанковъ: Социалистъ е!

Г. Кирковъ: (Продължава.) „и срѣщу всичко тѣхно най-мило и най-свето, на които бѣха изложени публично, отъ една страна, а отъ друга страна съжаляваме за създаването на такава вражда и антагонизмъ между възпитателитѣ и бацитѣ на възпитаницитѣ — дѣцата. Но грѣха да носятъ виновницитѣ на такава една шашарма, на толкова едно заблуждение и експлоатиране съ религиознитѣ чувства на гражданитѣ.

„И така, за лична амбиция и лична смѣтка и съображение, кметътъ Н. Икономовъ и архиерейскиятъ намѣстникъ Н. Драгановъ приеха да въведатъ въ заблуждение гражданитѣ, да експлоатиратъ тѣхнитѣ религиозни чувства, да създадатъ безъ причини вражда и озлобление“ — вмѣсто да проповѣдватъ любовъ християнска — „между граждани и учители, да създадатъ развратъ“ — религиозно-възпитанитѣ хора — „и деморализация между населението, да изложатъ на публично ругание, псувни и хули цѣлото учителско тѣло и за назидание въ тоя пѣтъ младитѣ и ерѣшки души на дѣцата да сѣ зрители на такъвъ позоръ.

„И защо всичко това? Защото учителската конференция не допуснала участие въ разискването на законопроекта за народното просвѣщение на кмета, архиерейския намѣстникъ и на нѣкои отъ училищнитѣ настоятели и съ това било накърнено тѣхното честолюбие“ — (Д. Цанковъ: Защо ставашъ тѣй зълъ? — туй сѣ човѣшки слабости.) тия, които иматъ човѣшки слабости, да не отиватъ да заблуждаватъ хората; — „защото учителската конференция се е явила противъ редакцията на чл. 9 отъ законопроекта и го приела въ друга редакция, макаръ

и да съдържа сѣщата смисълъ. Ако и да нѣма учителската конференция нищо противъ чл. 13 отъ законопроекта, дѣто е изброено какви прѣдмети ще се прѣподаватъ, а въ това число и върочение, което може да се види отъ нейния протоколъ, тѣ не се посвѣниха да се обвиняватъ безсвѣстно и лъжливо, че било противъ прѣподаването на Законъ Божий.“ — Значи, тѣ сѣ лъжци, макаръ че сѣ проповѣдници на истинското християнство и на словото Божие. (К. Мирски: Има всѣкакви.) Тѣй да се каже, тогава се разбираме. — (Продължава четенето.) „Даже ако допуснемъ, че има нѣкой вина въ нѣкои учители, ако сѣ се исказали съ неприлични думи спрѣмо вѣрата си, то има пѣтъ, редъ, по който могатъ да се накажатъ. Кметътъ, вмѣсто да прави такива вѣдни и безцѣлни събрания, да донесе по принадлежностъ и, ако се окаже нѣкой учителъ виновенъ, да се накаже. — Ами какво е това гонене и позорене всички учители? А архиерейскиятъ намѣстникъ Н. Драгановъ, вмѣсто да се мѣси въ учебното дѣло и да иска да дава мнѣние по законопроекта, което му се не иска отъ никого“ — неговото мнѣние никому не е нужно, — „вмѣсто да слиза низко отъ чина си и да се занимава съ клокартства, да нареди да се държатъ празнични проповѣди срѣщу всички безбожници и разколници, съ което ще изгълни дълга си, за което ние ще му захвалимъ“ — обаче той туй не правѣлъ, а се занимавалъ съ клокартство. — (Чете.) „Да се остави отъ такива недостойни на сана му работи, съ което създава вражда и гонение, вмѣсто миръ, любовъ и съгласие. Послѣ да бѣде повече сдържанъ въ езика и да не казва, че досега пасалъ Бобовъ-долскитѣ говеда, а сега е дошълъ да пасе дупнишкитѣ, т. е. да нарича гражданитѣ говеда“. Чу ли го, дѣдо Цанковъ, какъвъ е той?

Д. Цанковъ: Чухъ го, но ти нѣмашъ умъ! Той има началство — да се отнесатъ до началството му! Да идатъ при владиката да се отнесатъ, а не тукъ!

Г. Кирковъ: Тукъ, тукъ! (Чете.) „Прочее, остава длъжностъ на Министерството на Народното Просвѣщение да провѣри този скандалъ срѣщу учителското тѣло“, (Д. Цанковъ: Да се отнесатъ до владиката!) „прѣдизвиканъ отъ нѣкои честолюбци, и да възстанови престижа на учителитѣ, който на 12 того толкова много урониха“. (Д. Цанковъ: Какъвъ престижъ иматъ?) „На кмета и архиерейския намѣстникъ да се натърка добръ носътъ“ — не се знае съ пиперъ ли, съ какво ще бѣде, — (Д. Цанковъ: Кой знае каква философия ни казва! Това е глупаво, дѣто го четешъ!) — „за да не експлоатиратъ съ религиознитѣ чувства на гражданитѣ и да ги заблуждаватъ съ силата на служебното положение, което заематъ“. (Д. Цанковъ: Прѣдъ владиката иди го чети!) Нѣма при владиката, ами тукъ: никакви владични неинтересуватъ, тукъ имаме министерство и правителство! (Чете.) „Ако има измежду учителитѣ такива, които

при разискването на законопроекта сж намѣрили случай да обругаятъ религията, да се разслѣдва и виновнитѣ да се накажатъ.

„Кметътъ, за накърненото му честолюбие, знае да свиква и заблуждава гражданитѣ, а когато сж-ществува общо негодуване срѣщу увеличението данъка върху занятието имъ, той се прави на незнающъ и за това не ги свиква да протестирайтъ и да се застъпи за намалението му“. (Д. Цанковъ: Въ историята ще остане, нали?) То ще остане въ историята, разбира се. (Смѣхъ.)

Отъ прочетеното, г-да народни прѣдставители, вие видѣхте и се запознахте съ една случка, която, въ всѣки случай, е донесена въ вѣстника не анонимно — писателътъ е извѣстенъ въ редакцията, тукъ си е турилъ името съ единъ инициалъ, — отъ което трѣбва да заключимъ, че въ градоветѣ, изобщо въ страната, въ това врѣме, когато Министерството на Народното Просвѣщение е разпратило законопроекта за народното просвѣщение на разглеждане отъ учителитѣ, да си дадатъ тѣ свободно своето мнѣние, какъ тѣ мислятъ върху основата на този законъ — религиозно-нравственото възпитание въ училищата, — въ туй врѣме, казвамъ, отъ страна на извѣстни прѣдставители на общинската власт, прѣдставители на църквата, се устройватъ скандали, подобни на този, сжщеврѣменно съ цѣль да се провокирайтъ събранитѣ учители, да се урони тѣхниятъ престижъ прѣд населението, да се компрометиратъ прѣд населението. Независимо отъ това, въ самия печатъ проникватъ вече статии и дописки, какъвто е тази, която Дѣдо Цанковъ има голѣмото търпѣние да я прочете прѣдъ насъ. (Д. Цанковъ: А вие нѣмахте търпѣние! — Смѣхъ.) Четохме я по-рано отъ тебе, Дѣдо Цанковъ! Казвамъ, работи, които иматъ за цѣль да създадатъ едно течение противъ учителството. Азъ питамъ: на какво основание г. Министерътъ на Народното Просвѣщение е изпратилъ този законъ на учителитѣ, за да се произнесатъ тѣ свободно, ако той не е взелъ нужнитѣ мѣрки, щото изказанитѣ мнѣния на учителитѣ да бждатъ свободни, да могатъ тѣ напълно, както имъ диктува съвѣстята, да се изкажатъ? Или г. Министерътъ на Народното Просвѣщение е гонилъ наистина добрата цѣль — да имъ даде свободно да се изкажатъ, или — което азъ малко мажно ще допусна, обаче фактитѣ говорятъ въ тази смисълъ — създаде се е отъ негова страна или въобще отъ училищнитѣ настоятелства единъ прецедентъ, едно условие, къдѣто учителитѣ могатъ да бждатъ подведени или, съ една рѣчь, къдѣто министерството просто се явява единъ агентъ-провокагоръ, за да изпѣди, за да изгони слѣдъ това тѣзи отъ учителитѣ, които сж имали дързостта, смѣлостта открито и свободно да изкажатъ своето мнѣние. (Д-ръ Г. Гаговъ: Какво демагогство има тукъ!) Ако е тази цѣльта на министерството, то азъ дълбоко съжалявамъ. Значи, министерството не е имало за цѣль да даде възможность на цѣлото учи-

телство свободно, както то разбира, да се изкаже. Може да има между тѣхъ свободомислящи, може да има безбожници, но тѣ, като граждани, доблестно да се изкажатъ, открито, какъ мислятъ. Това, което изкажатъ, може да не отговаря на религиознитѣ догми, може да не отговаря на убѣжденията на другитѣ граждани, може то да не отговаря на идеята, която царува въ Министерството на Просвѣщението, но, казвамъ, единъ граждански дългъ, една гражданска доблестъ е, когато тѣзи учители сж станали открито, откровенно и сж изказали това което тѣ мислятъ.

Д. Цанковъ: Че нѣкой възпрѣлъ ли ги е да се изкажатъ така! Хайде холанъ!

Г. Кирковъ: Слѣдователно, когато Вие повдигате този въпросъ; когато Вие, Дѣдо Цанковъ, правите питане на г. министра...

Д. Цанковъ: Азъ правя питане, има ли рапортъ отъ инспектора за туй събрание? Азъ туй го питамъ.

Г. Кирковъ: Тогава инспекторътъ ще играе ролята на единъ шпионинъ.

Д. Цанковъ: Защо?

Г. Кирковъ: Затуй, защото учителитѣ сж повикани свободно да си изкажатъ мнѣнието.

Д. Цанковъ: Видишъ ли, трѣбва да си развратенъ социалистъ да говоришъ тѣй! Че инспекторътъ шпионинъ ли е, бе кълхане?

Г. Кирковъ: Вие, казвамъ, го туряте въ тази роля.

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Г-нъ Кирковъ! Моля Ви, ограничете се въ питането.

Д. Цанковъ: (Къмъ г. Киркова.) Той е началство, а ти си анархистъ. Ха, на мѣстото си върви!

Г. Кирковъ: Азъ не съмъ анархистъ, а ти си анархистъ; кемъ отъ най-долнитѣ анархисти, който се криешъ надолу и ядешъ чужди пари — ядешъ паритѣ на Русия! (Тропане отъ дѣсницата.)

Д. Цанковъ: Свиня! Магаре!

Г. Кирковъ: Азъ не съмъ свиня, а социалъ-демократъ и досега не съмъ правилъ комплоти противъ държавата! Но това азъ смѣтамъ за глупость. (Тропане.)

Н. Габровски: (Къмъ г. Цанкова.) Ти си чуждо орѣдие!

Г. Кирковъ: Ти бѣше агентъ-провокагоръ на чужди правителства! Ти не можешъ да говоришъ сега! Ти си мѣнилъ вѣрата 20 пѣти! (Тропане.)

Д. Цанковъ: Свиня! Магаре! Ключане!

Г. Кирковъ: Това е всичкото, което мога да кажа. По-хубаво — азъ съмъ доволенъ отъ туй.

Д. Цанковъ: Още единъ пътъ — свиня!

Г. Кирковъ: За мене нѣма факсимилета, но за тебе има факсимилета и ти бѣди доблестенъ да излѣзешъ прѣдъ съда да се оправдаешъ, а не се крий тукъ, като прѣдседателъ, а да оставяшъ Халю и неговитѣ другари да ги съдятъ. Утрѣ ще ги бѣсятъ! Чувашъ ли? (Тропане.)

К. Мирски: Това питане ли е?

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Г-нѣ Кирковъ! Моля, изпълнявайте правилника и говорѣте тѣй, както трѣбва. Той е прѣдседателъ на Събранието. (Г-да Д. Благоевъ и Ан. Коновъ възразяватъ нѣщо.)

Моля ви се, нѣмате думата! Какво е това!

Г. Кирковъ: Азъ завършвамъ. Вие сами правите спѣнка. (Тропане.)

С. Пипевъ: Какъ може той да оскърбява!

Н. Шивачевъ: (Къмъ г. прѣдседателствующия.) Трѣбва да му направите бѣлѣжка и да му отнемете думата.

Г. Кирковъ: Едно питане правя.

Н. Шивачевъ: Нѣмате право да оскърбявате! Нищо повече.

Г. Кирковъ: Кого оскърбявамъ?

Н. Шивачевъ: Дѣда Цанковъ и други.

Г. Кирковъ: Азъ съмъ свободенъ да изказвамъ своето мнѣние.

Н. Шивачевъ: Да го изказвате, но не и да оскърбявате хората!

Г. Кирковъ: Никого не оскърбявамъ. Азъ казвамъ една истина.

Н. Шивачевъ: Трѣбва да държите по-приличенъ езикъ!

Г. Кирковъ: Азъ казвамъ една истина.

Н. Шивачевъ: Трѣбва да държите по-приличенъ езикъ! Обърнете се къмъ г. Министра, а не къмъ Събранието! Ние нѣма да Ви отговаряме.

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Моля ви се, тишина, г-да!

Г. Кирковъ: И тѣй, азъ моля г. министра да ми отговори: извѣстенъ ли е той за тази случка,

която е станала въ Дупница, и какви мѣрки той смѣта да вземе противъ този училищенъ настоятелъ, който си е позволилъ да прѣдизвика този скандалъ и да всѣва раздоръ между учителитѣ и гражданитѣ — въ сжщото врѣме това се отнася и до г. Министра на Външнитѣ Работи и на Изповѣданията, — какви мѣрки и той е взелъ, ако му е извѣстно туй, за да се турятъ на тѣхнитѣ законни мѣста архиерейскитѣ намѣстникъ и училищнитѣ настоятели, които, макаръ че сж добри християни и защищаватъ религиозното възпитание, обаче това не ги е спрѣло да насѣкватъ населението противъ учителитѣ, да произведатъ скандали и да ругаятъ по единъ най-низкъ и безбоженъ начинъ учителитѣ. (Гласове: Не е вѣрно това, което казвате!)

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Г-да народни прѣдставители! Нито езикътъ на дописника въ в. „Новъ Вѣкъ“, нито езикътъ на г. Киркова е отъ естество да въведе онова омиротворение, на което азъ съмъ рѣшителенъ партизанинъ.

Н. Поповъ: И на което е виноватъ г. Цанковъ, който винаги е прѣдизвиквалъ скандалитѣ въ Народното Събрание.

Д. Цанковъ: Анархиститѣ ги произвеждатъ!

Н. Поповъ: Колкото скандали сме имали, сѣ сж отъ Дѣда Цанковъ.

В. Димитровъ: Анархисти сте вие!

Д. Цанковъ: Твоеото мѣсто е въ Черната джамия.

П. Драгулевъ: (Къмъ г. В. Димитровъ.) Пази се за тебе да не почнатъ да говорятъ хората.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Повтарямъ да кажа, г-да народни прѣдставители, че нито езикътъ на г. Киркова, нито съдържанието на дописката въ в. „Новъ Вѣкъ“, (Я. Сакъзовъ: Прѣкрасна е дописката!) ако щете и на в. „Поца“, ще въведатъ омиротворение, не казвамъ тукъ, въ Народното Събрание, защото за омиротворение на Народното Събрание не е моя работа, а на прѣдседателството и ваща.

Д-ръ Н. Геннадиевъ: Язкъ му за звѣнца!

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Ако вие не пазите приличие, азъ нищо не мога да направя. Съ стражари ли тукъ ще се пази редътъ? Трѣбва сами да съзнавате длъжността си.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Не въ Камарата, казвамъ, а между народа и учителитѣ. По-нататкъ, начинътъ, по който адресира г. Кирковъ своето питане до мене, ако нѣмаше нужда да протестирамъ високо тукъ за неговитѣ инсинуации, не заслужаваше да му отговарямъ. Той да обвинява мене, че,

може би, азъ съмъ пратилъ законопроекта, за да се произнесатъ учителитѣ и съ това да ги подведа, за да се изкажатъ кой какъвъ е и да вземе мърки противъ тѣхъ, — азъ протестирамъ високо! И, ако искате, като нравственъ човѣкъ и защитникъ на правдата и истината, г. Кирковъ не трѣбваше да си позволи да го каже. (Г. Кирковъ: Ще Ви отговоря.) Защото неговото прѣдположение даже се опровергава отъ дѣйствителнитѣ факти, които сж слѣдующитѣ. Въ България станаха 300 събрания на учителскитѣ конференции, за да се произнесатъ по законопроекта. Никждѣ скандалъ, никждѣ хули и нападения не сж станали, съ изключение на онова, което е станало въ Дупница. Това е знакъ, че всички хладнокръвно сж погледнали на въпроса и хладнокръвно сж искали да го разискватъ. По-нататкъ, за да установи едно прѣдположение, г. Кирковъ трѣбваше да се снабди по-рано съ данни, и за да бждѣше добросъвѣстенъ запитвачъ, безъ да иска да хвърля каква да е сѣнка върху моята дѣятелность, трѣбваше да отиде въ министерството да види съ какви грижи сж събрали мнѣнията на всички, какъ сж текстирани и методизирани, за да можемъ ние добросъвѣстно да се ползуваме отъ тѣхъ. Тѣй щото, на първо мѣсто, азъ протестирамъ противъ това недобросъвѣстно прѣдположение на г. Киркова.

Я. Сакжзовъ: Фактитѣ сж на наша страна.

Г. Кирковъ: Нѣма защо да протестирате, а ще чакаме резултата.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: По-нататкъ, г. Кирковъ трѣбва да знае и друго нѣщо. Доколко изказанитѣ мнѣния ще бждатъ възприети и прокарани въ законопроекта, то е другъ въпросъ, защото тамъ азъ имамъ самъ инициативата и послѣдната дума има Народното Събрание. Трето, трѣбваше г. Кирковъ, като човѣкъ, който иска да борави и изтънко да гледа на работитѣ, да разбере, че по поводъ на оплаквания за хули и ругания противъ нашата религия, противъ вѣрванията на нашия народъ, дѣто има такива оплаквания и се изслѣдватъ, дѣто съставляватъ нарушения на училищнитѣ и углавнитѣ закони, ще има прѣслѣждане. Това ще бжде резултатъ не на мое дѣло, че съмъ изпратилъ законопроекта, а на нетолеранността, на невздръжаността на ония, които сж извършили това, ако се констатира, че сж го извършили. Това азъ казахъ въ Народното Събрание, когато ме попита г. Цанковъ.

Специално колкото се отнася за случката въ Дупница, азъ нѣма какво да се грижа за нея. На учителитѣ събранието е било осигурено да е свободно, защото, колкото зависѣше отъ мене да разпоредя, е, да имъ позволя да си напуснатъ мѣстото, дѣто учителствуватъ, и да дойдатъ въ града, да имъ са отпусне помѣщение и да иматъ достъпъ тамъ и бивши учители. По-нататкъ, ако други лица

сж нарушили реда, то не е моя работа, (Обаждатъ се: Никакво нарушение не е имало.) то е работа на полицията, за нарушение свободата на събранията. (Я. Сакжзовъ: Деморализация има, г-нѣ министре!) И училищнитѣ настоятели не сж подъ моето вѣдомство за обикновенитѣ имъ закононарушения. Тѣ сж подвѣдомствени менѣ доколко си изпълняватъ училищнитѣ задължения; а той като гражданинъ да протестира противъ езика на единъ учителъ, той не е подвѣдомственъ менѣ. (Д-ръ Г. Гаговъ: Вѣрно, вѣрно!) По-нататкъ, отъ самата дописка се вижда, че въ края на краищата свободата на събранието на учителитѣ е била запазена; не е било затворено събранието и тѣ сж продължили разискванията. Сега, какво ще излѣзе отъ всичко това? Азъ ще ви обада слѣдующето. Както ви казахъ, има оплакване оттукъ-оттамъ.

Я. Сакжзовъ: Деморализация на младежта!

Прѣседателствующъ Д-ръ А. Ходжовъ: Нѣмате думата! Моля Ви се, изслушайте г. министра; не го прѣкъсвайте!

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: По-нататкъ, оттамъ, одѣто има оплакване, а и отъ Дупница отъ нѣколко души граждани има формално оплакване въ Министерството за неприличния езикъ, който сж държали учителитѣ, и него пратихъ да се изслѣдва чрѣзъ органитѣ, които има училището. Резултатитѣ отъ тѣзи изслѣдания ще донесатъ кои иматъ право: единитѣ или другитѣ. Ако се окаже, че учителитѣ тукъ-тамъ съ своя невздръжанъ езикъ сж прѣвишили рамкитѣ на спокойствието, на свободното, на научното разискване по законопроекта, виновати сж тѣ. Защото противостоеното обезателно ще дойде на лице. Не може този народъ — ако прѣдположимъ, че е станало нѣкъдѣ — да псуватъ религията му, неговитѣ убѣждения, да псуватъ неговитѣ вѣрвания, да храни и брани тия учители и отгорѣ да не дойде негодуването да си изкаже.

Г. Кирковъ: Това никждѣ не е ставало! (Глъчка въ крайната лѣвица.)

Прѣседателствующъ Д-ръ А. Ходжовъ: Тишина, моля, г-да народни прѣдставители! Г-нѣ Кирковъ! Васъ Ви слушаха когато говорихте!

Г. Кирковъ: (Къмъ г. министра.) Не прѣдлагате ли поне малко честность и разумность у Вашитѣ учители?

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Имайте го прѣдъ видѣ, че противостоеното ще настѣпи; и мимо моята воля, да има омиротворение между хората, да го знаете, че ще настѣпи това противодѣйствие.

Д. Благоевъ: Много сте голѣмъ пророкъ.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Не съмъ пророкъ.

Д. Благоевъ: Понеже прѣдсказвате, че ще настѣпни. Ако Вие го раздухвате тукъ въ Събранието, да.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Ако нѣма толерантностъ отъ двѣтѣ страни, ако нѣма приличие, съпротивление отъ двѣтѣ страни ще настѣпни, да го знаете, мимо моята воля, и който ще бѣде виноватъ, той ще носи грѣха; но не съмъ азъ, който ще кажа, че трѣбва да се раздухатъ тия страсти. Азъ отначалото още ви казахъ, че нито езикътъ на г. Киркова, нито всички такива раздрънителни питання могатъ да хвърлятъ омиротворение. Оставѣте работата да си върви по своя редъ: който се провини въ нарушение на нѣкакви разпорѣждания на закона, да получи своето възмездие.

По-нататъкъ, какви мѣрки има да взема? Нѣма никакви мѣрки да вземамъ. Конференциитѣ на учителитѣ по законопроекта се свършиха, всички си пратиха мнѣнията, и нѣма какви мѣрки да взематъ. Ако нѣкъдѣ е нарушена обществената тишина, тукъ е Министерството на Правосъдието и Министерството на Вътрѣшнитѣ Работи, нека взематъ своитѣ мѣрки.

А. Страшимировъ: Къмъ г. Министра на Външнитѣ Работи имамъ да направя едно питане.

Министъръ М. Сарафовъ: Сега е малко занятъ и моментално не може да дойде. Ако обичате, оставѣте питането си по-послѣ.

А. Каранешевъ: Азъ имамъ да направя питане къмъ г. Военния Министъръ. Вчера казахъ на г. Първия Министъръ да бѣде тукъ, понеже е работата за изслѣждане.

Прѣдседателствуващъ Д-ръ А. Ходжевъ: Ще му го съобщатъ другаритѣ.

А. Каранешевъ: Войницитѣ отъ школата за запасни офицери съ висше и срѣдно образование се увольниха на 22 того, обаче комисията отъ генералния щабъ, която се е занимавала съ производството на тия войници, е задържала четирма войници отъ тѣхъ, които иматъ срѣдно образование и сж издържали изпитъ за кандидати запасни подпоручици, и ги е пратила въ частитѣ да служатъ въ специалнитѣ родове оружия още една година. По правилницитѣ, тия войници не се задържатъ така, а щомъ единъ пѣтъ излѣзатъ отъ училището и се произведатъ, увольняватъ се. Така че, питамъ г. Министра: на какво основание комисията е пратила тѣзи младежи да служатъ още една година?

Министъръ М. Сарафовъ: Моля г. Каранешева да ми даде тѣзи бѣлѣжки.

Л. Дуконъ: Имамъ да направя едно питане или едно напомнюване на г. Министра на Просвѣщението. Понеже стана дума днесъ да се взематъ мѣрки да се разслѣдва случката въ Кюстендилъ,

то въ сжщото врѣме нека вземе бѣлѣжка отъ питането, което му прави и което съ резерва му прѣдавамъ, да изслѣдва работата доколко е истина. Имамъ свѣдѣния съ едно писмо, че въ Провадийската околия, въ с. Балджър-къой, селянитѣ сж се събрали и направили митингъ противъ беглика. Разбира се, никой нѣма да упрекава селянитѣ, защото тѣ иматъ право да се оплакватъ и да се събиратъ, било противъ беглика, било противъ други даждия, които дѣйствително сж тежки. Но тукъ въ това село селянитѣ били възбуждани и прѣдизвикани отъ учителя, който е въ селото. (И. Воденчаровъ: Социалистъ трѣбва да е!) Двама-трима учители му дошли на помощъ на митинга да повдигнатъ населението, по отъ града ли, или отъ селата, не знамъ. Азъ казахъ, че съ резерва прѣдавамъ това на г. министра, за да изпита, защото селянитѣ иматъ право да се събиратъ и никой не може да имъ прѣпятствува, иматъ право да се събиратъ, защото сж онеправдани въ всѣко отношение, но учителитѣ да си оставятъ работата отъ селата или отъ града — дали сж отъ града, не мога положително да кажа — и да взиматъ участие, азъ го не намирамъ за добръ. Азъ нѣма да прочитамъ какво е писано въ „Поща“, дѣто се казва: „и тукъ тирания, и тамъ тирания“, „тукъ калпакъ, тамъ фесъ“, защото ме е срамъ отъ такива приказки, каквито изказа г. Кирковъ, и азъ не мога да допусна на моята уста да изхвърля такава калъ, каквато той изхвърли. Не може да се хвърля петно върху всички учители, че сж такива; но когато министърътъ провѣри и се увѣри, самъ ще прѣслѣдва такива, които, както се каза по-горѣ, както и тукъ отъ едно мѣсто се каза, че има такива съ дълги коси като тѣхъ и които проповѣдватъ и искали да разровятъ нашия държавенъ животъ, нашата църква и религия. Видѣхме такъвъ единъ младежъ, който свършилъ гимназия и завчера, който е проповѣдвалъ моралъ и нравственостъ между хората, е посегналъ върху живота на една нещастница и на себе си. Такива сж учителитѣ съ дългитѣ коси и за такива молимъ г. министра да вземе нужнитѣ мѣрки. Не всички учители сж такива, защото имаме и добри учители. Имамъ такива учители въ нашитѣ села, които сж младежи; тѣзи, които не си рѣжатъ коситѣ, тѣ сж като вчерашниятъ, който се е убилъ. Да питаме г. министра тукъ, кои учители сж оставили селото и сж отишли на митингъ?

К. Мирски: Щѣхъ да отложя питането, което имамъ да направя на г. Министра на Правосъдието, ако намирахъ, че търпи отлагане. Прѣди да го направя, имамъ честь да помоля г. Министра да не забрави да ми отговори — че е нужно непърѣмѣнно днесъ — на онова питане, което му бѣхъ направилъ по-рано.

Министъръ Х. Годоровъ: Искамъ да отговоря сега.

Н. Поповъ: Нѣщо повече: искамъ и на моего да отговорите.

Министъръ Х. Тодоровъ: Азъ Ви казахъ, че ако е истина това, което Вие твърдите за него, ще му прѣдложи да приеме, или членъ въ управителния съвѣтъ, или съдия.

Н. Поповъ: Друго нѣщо повече ще искаме.

Министъръ Х. Тодоровъ: Какво повече?

Н. Поповъ: Вие събрахте ли свѣдѣния?

Министъръ Х. Тодоровъ: Ще го запитамъ сега.

На г. Мирски искамъ да кажа, че той иска да изтъкне едно противорѣчие между нотариуситѣ и Върховната Смѣтна Палата за такситѣ, които взематъ по закона за нотариуситѣ. Е добръ, това си има редъ и Вие знаете какъ се урегулира: Нотариусътъ ще си даде обясненията, Смѣтната Палата ще види доколко сж съгласни съ закона и съ тълкуванието, което му дава Върховната Смѣтна Палата. Ако ли Върховната Смѣтна Палата поддържа своето мнѣние, нотариусътъ ще обжалва прѣдъ Върховния Касационенъ Съдъ и той ще каже послѣдната дума. Ако ли Върховниятъ Касационенъ Съдъ даде такова тълкувание, което Народното Събрание нѣма да приеме, тогава може да се прибѣгне къмъ тълкувание автентично отъ Народното Събрание.

К. Мирски: Азъ разбирамъ, че не съмъ билъ добръ разбранъ отъ г. Министра на Правосъдното. Моята цѣль не е за това — да се осъди ли нѣкой нотариусъ, или не отъ Смѣтната Палата, а защото въ България много нотариуси не еднообразно прилагатъ фискалнитѣ закони, което много е важно и отъ точка зрѣние интереситѣ на държавното съкровище, когато единъ взима $\frac{1}{2}\%$, други взиматъ $2\frac{1}{2}\%$. Азъ мисля, че такъвъ единъ въпросъ не трѣбва да се отлага, а да се разрѣши.

Министъръ Х. Тодоровъ: Отъ моя страна ще искамъ съгласно закона.

К. Мирски: Едни отъ нотариуситѣ искатъ $\frac{1}{2}\%$, други $2\frac{1}{2}\%$.

Министъръ Х. Тодоровъ: Ще го обжалватъ.

К. Мирски: Какъ ще го обжалватъ? Всѣки денъ имаме работа при нотариуситѣ. Въ интересъ на държавното съкровище е да бѣде урегулирано правилно. Ако не ми се даде удовлетворителенъ отговоръ, ще направя, най-сетнѣ, запитване. Въ интереса на държавното съкровище е днесъ налогитѣ, които се събиратъ, еднакво да се събиратъ отъ всички български граждани, а имаме факти, и азъ Ви наведохъ такива, че не еднакво се съ-

биратъ. Защото едни взиматъ $\frac{1}{2}\%$, а други $2\frac{1}{2}\%$. Ще ли да благоволи г. Министърътъ на Правосъдното съ своитѣ другари да урегулира тоя въпросъ, щото еднакво да се облагатъ българскитѣ граждани?

Министъръ Х. Тодоровъ: Съ едно окръжно може.

К. Мирски: Доволенъ съмъ сега.

Ида на питането си. Г-нъ Министърътъ на Правосъдното и другъ пътъ, като бѣше още Министъръ на Просвѣщението, чу отъ мене за голѣмото значение нецѣненето у насъ труда на хората, и даже азъ го молихъ, ако е възможно да въведе като учебенъ прѣдметъ, поне веднажъ въ мѣсеца, цѣрене на врѣмето. То е: вториятъ Варненски мирови съдия, както ми пишатъ вчера, билъ прѣмѣстенъ въ Шуменъ, а на негово мѣсто никой още не е дошълъ. Ето 3 или 4 дена въ второто Варненско мирово съдилище всичко е спрено, дѣлата се отлагатъ.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Като англичанинъ пише.

К. Мирски: Повече отъ 200 души, българи, селяни, които трѣбва да съятъ и за мене и за тебе, г-нъ Министре на Просвѣщението, се оставятъ отъ работа. Не се смѣйте, че поддържамъ англичанинѣ въ цѣненето на врѣмето, но ме изслушайте.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Азъ се смѣя на писача, а не на Васъ.

К. Мирски: Пишатъ ми: (Чете.) „Ето че 3-4 дена въ второто Варненско мирово съдилище всички дѣла спрени и днесъ става същото. Повече отъ 200 души отъ разнитѣ краища се явяватъ безъ да свършатъ нѣщо. Такова нѣщо не вѣрвамъ да става по свѣта, безъ да се наказватъ тѣзи, които го вършатъ“. Затова, питамъ, ще благоволи ли г. Министърътъ на Правосъдното да разпореда телеграфически, щото назначенитѣ дѣла въ второто Варненско мирово съдилище да се разгледватъ отъ другъ, или да се съобщи съ куриеръ по селата, да каже на селянитѣ да не дохождатъ.

Министъръ Х. Тодоровъ: Този, който ще замѣсти втория мирови съдия, е членътъ отъ окръжния съдъ, а съгласно правилника за дѣлопроизводството, има извѣстенъ срокъ, въ който да прѣдаде своитѣ дѣла на окръжния съдъ и да отиде да замѣсти съдията и да рѣшава дѣлата въ мировото съдилище.

К. Мирски: Добръ, но 4 дена досега ставатъ.

Министъръ Х. Тодоровъ: 3-4 дена само сж се минали.

К. Мирски: Казва, че още 3-4 дена ще отидатъ така. Тогава да се замѣсти мировиятъ съдия.

Министъръ Х. Тодоровъ: Ако се просрочи, Министерството ще се заинтересува, особено ако отиде много дълго време, и ще види какво да направи. Единъ срокъ отъ 3-4 дена не е Богъзнае какъвъ голѣмъ срокъ.

К. Мирски: Моли да узнаете работата.

Министъръ Х. Тодоровъ: Ще се заинтересувамъ да узная какво става, задължавамъ се.

А. Страшимировъ: Имамъ да направя едно питане къмъ г. Министра на Външнитѣ Работи.

Въ София, г-да, има кореспонденти на разни иностранни вѣстници. Често пъти тия кореспонденти сѫ чужденци и не разбиратъ нашия езикъ, така че, ако се намѣрятъ злоумишлени хора, могатъ да заблудятъ нѣкой кореспондентъ на нѣкакъвъ чуждестраненъ вѣстникъ и той да даде съвсѣмъ крива, съвсѣмъ лоша и врѣдна за интереситѣ на страната ни депеша. Такъвъ единъ случай дѣйствиелно има вчера. Въ „Temps“, французки вѣстникъ, е съобщено, че азъ съмъ тукъ заявилъ, какво възстанието въ Македония не е било причинено отъ насилията на Турция, ами било причинено отъ националнитѣ чувства на македонцитѣ, и че зарадъ тѣзи национални чувства македонцитѣ щѣли да направятъ възстание, даже и когато имъ се дадѣли реформи. Вие всички знаете, че азъ такова нѣщо не само не съмъ говорилъ, но отъ три години проповѣдвамъ идеята, да оставимъ македонцитѣ да се борятъ като подданици на Султана за правдини, за човѣшки животъ, и въ името на туй говорихъ туй да не имъ се мѣсимъ, да се не прави всичко туй, което прѣвърща македонцитѣ въ очитѣ на чуждия свѣтъ на хора инспирирани отъ нѣкакви национални чувства. Вслѣдствие на туй, тѣй като то е врѣдно прѣди всичко за македонското дѣло, което е за мене много мило, азъ намирамъ за злоумишлено да се съобщава, че се е намѣрилъ народенъ прѣдставителъ въ България, който да твърди такива абсурди. Азъ ще моля почитаемия г. министъръ да ме прости за нескромността, но, ако намѣри за разумно, да опровергае тази лъжа.

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Г-да народни прѣдставители! И азъ четохъ депешата. (Н. Поповъ: И въ други вѣстници имаше.) Имаше и въ други вѣстници. Нѣма съмнѣние, на мене направи тѣжно впечатление, че господата, на които ние тукъ даваме гостоприемство, по единъ тѣй тенденциозенъ начинъ (А. Страшимировъ: И лъжливъ.) освѣтляватъ външната публика за онова, което става у насъ. Веднага, слѣдъ прочитането на тази депеша, азъ направихъ своя дѣлгъ, за да ректифицирамъ онова, което невѣрно е съобщено въ нея. Но добръ стана, че и г. Страшимировъ взема думата и излѣзе да заяви прѣдъ

външния свѣтъ, че туй, което му се приписва, не може да го е казалъ единъ български народенъ прѣдставителъ. (Гласове: Bravo! — Ръжкоплесkanie.)

Е. Начевъ: Азъ имамъ да направя едно питане къмъ г. Министра на Правосѣдието и това питане нѣмаше да го направя, ако не бѣше направилъ такова моя почтенъ другаръ г. Мирски, и съ това ще усиля неговото питане. Вчера бѣше, г-да прѣдставители, посветено засѣданието да се говори за дѣятелността на юриститѣ-съдии и за онази на практицитѣ. Ние, които сме, тѣй да се каже, за практицитѣ-съдии, твърдѣхме тукъ, че тѣ сѫ способни, по-полезни за работата и по-дѣятелни, отколкото юриститѣ. Нѣкои г. г. юристи, или повечето, заедно съ г. Министра на Правосѣдието, отричаха това право и поддържаха, че занаяпрѣд навсѣждѣ трѣбва да се погълнятъ всички учрѣждения по Министерството на Правосѣдието съ юристи. (Министъръ Х. Тодоровъ: Такъвъ е законътъ.) Сѣщия случай, какъвто г. Мирски ви приведе тукъ, ще ви приведе и азъ. Прѣди 3 дена на Софийския мирови съдия г. Шонтовъ се даде отпускъ и си отиде въ Цариградъ. Въложи се на единъ членъ при Софийския окръженъ съдъ да го замѣства въ врѣме на отсъствието му. Този членъ, види се, не се е научилъ да пише протоколи, рѣшения, присѣди, та не се яви и 3 дена на редъ лицата си отиваха. Съобщиха на този мирови съдия и той, види се, като добросъвестенъ човѣкъ, отказа се отъ отпуска си и днесъ дойде да си гледа дѣлата. Ето още единъ фактъ, който доказва, че у насъ юриститѣ, или повечето юристи иматъ дипломи за акълъ, а дипломи за работа нѣматъ. (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Това питане ли е?) Азъ моля г. Министра на Правосѣдието да провѣри тази работа и да ми отговори, на какво основание този юристъ, който е билъ назначенъ да замѣства съдията, не се яви да го замѣсти, а остави работата така?

Д-ръ Н. Генадиевъ: Да отидатъ юриститѣ въ университета да взематъ дипломъ за работа!

Министъръ Х. Тодоровъ: Азъ това ще направя и ще Ви отговоря, но нѣма да Ви кажа кого прѣдпочитамъ: юриститѣ или практицитѣ. (Смѣхъ.)

Прѣседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Пристъпваме къмъ дневния редъ. Прѣдстои на разглеждане на трето четене законопроекта за прибавление забѣлѣжка II къмъ чл. 212 отъ закона за устройството на съдилищата.

Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ П. Ношковъ: (Чете.)

„Законъ

за прибавление забѣлѣжка II къмъ чл. 212 отъ закона за устройството на съдилищата.

Забѣлѣжка II. Тия просбонисци могатъ да бѣдатъ ходатаи по изпълнение рѣшения, ако издържатъ изпитъ прѣдъ

една комисия при окръжният съдилища отъ трима съдии, назначени отъ Министерството на Правосъдието и по програма, изработена отъ същото.“

Г-да народни прѣдставители! При третото четене намирамъ за неизлишно да кажа, че комисията по Правосъдието думата „рѣшения“ я разбира въ най-широка смисълъ, т. е. че „рѣшения“ означава всѣко едно съдебно постановление, подлежаще на изпълнение.

М. Такевъ: То се разбира.

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: На масата на прѣдседателството има сложена една прибавка, която е подписана отъ 10 души народни прѣдставители. На основание чл. 48 отъ правилника, азъ ще я прочета. Тая прибавка има слѣдующето съдържание: (Чете.) „На основание чл. 48 отъ правилника, долуподписанитѣ правимъ слѣдующето прѣдложение при третото четене на закона за допълнение чл. 208 отъ съдоустройството: по-диръ забѣлѣжка втора да слѣдва забѣлѣжка трета: Просбописцитѣ, които сж ходатайствували по изпълнение на дѣла слѣдъ влизането въ сила на правилника за тѣхъ най-малко три години, освобождаватъ се отъ изпитъ.“

М. Такевъ: То е отхвърлено вчера, та не може да се прѣдлага сега.“

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Азъ правихъ справка чрезъ мой другаръ г. Франга, който е билъ вчера въ засѣданието, и той казва, че такава забѣлѣжка не е прѣдлагана.

Министъръ Х. Тодоровъ: Не въ сжщата смисълъ.

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Но, ако мислите Вие, че сжщата бѣлѣжка е прѣдлагана, азъ ще направя справка.

Министъръ Х. Тодоровъ: Струна ми се, че има една малка разлика. Г-нъ Пешевъ искаше, всички досега сварени просбописци, а нѣкъ това прѣдложение прави само тия, които поне три години сж ходатайствували, не просбописци. Има разлика: има просбописци, които никакъ не сж ходатаи. Впрочемъ, тѣзи просбописци, макаръ неправилно да сж ходатайствували, ако сж правили три години наредъ ходатайство, да не даватъ изпитъ — това е ново прѣдложение.

М. Такевъ: Г-нъ министре! Може ли незаконното съ изтичане на врѣме да стане законно? Вие сте юристъ.

Министъръ Х. Тодоровъ: Това е въпросъ.

М. Такевъ: Три години беззаконно ходатайствували, а сега законно!

Министъръ Х. Тодоровъ: Вие сте законодатели; вие не тълкувате сега, вие правите закона.

Юристътъ ще ви каже: не; законодательтъ ще ви каже: да.

М. Такевъ: На г. Министра на Правосъдието не е неизвѣстна онази теория въ правото: „quod ab initio non valet tractu temporis convalescere non potest“.

Министъръ Х. Тодоровъ: Това е за съдилищата.

М. Такевъ: Слѣдователно, съ изтичането на врѣмето не може да стане законно. Вие поддържате, че тѣзи, които по контрабанденъ начинъ сж упражнявали три години правото на ходатаи... (Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: То е въпросъ по сжщество.) Ами, прѣди всичко, ние ще се самоизобличимъ като народни прѣдставители да узаконимъ беззаконието! Ако такава нѣщо е имало и е констатирано, че е противъ закона, ние трѣбваше да го отгѣнимъ. Ето защо това прѣдложение не е нищо друго, освѣнъ вчерашното прѣдложение на г. Пешева, съ една забѣлѣжка само, че той казваше, че и пропенописцитѣ, прѣдвидени въ чл. 212 отъ съдоустройството, да иматъ право да ходатайствуватъ, безъ да сж длѣжни да даватъ изпитъ. Сега се казва така: на тия просбописци, макаръ по закона да нѣмаха право, но по единъ заобиколенъ начинъ ходатайствували, да се признае това право. Вие на тия хора, които имаха право да ходатайствуватъ, отричате това право съ закона, а на тия, които по контрабанденъ начинъ сж ходатайствували, искате да имъ го узаконите. Какво ще каже това? Какъ може това да бѣде? Ето защо азъ моля г. прѣдседателя, като сравни вчерашния текстъ на прѣдложението на г. Пешева и днешното прѣдложение, (Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Ще Ви го прочета сега.) да го остави безъ вотирание, понеже то не е нищо друго, освѣнъ едно желание по единъ начинъ да се заобиколи законътъ и да се сезира народното прѣдставителство.

Министъръ Х. Тодоровъ: Азъ мисля, че г. Такевъ криво ме разбра, като че азъ поддържамъ това прѣдложение по сжщество. Азъ отъ формална страна мога да кажа, че сегашното прѣдложение и прѣдложението на г. Пешева не е едно и сжщо, та Народното Събрание може да го разисква и да го приеме или не.

Г. Пасаровъ: Дайте го на гласуване.

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: За да не ставатъ излишни прѣвни, азъ ще прочета двѣтѣ прѣдложения и вие ще видите, че има малка една разлика между прѣдложението на г. Пешева и туй, което е днесъ прѣдставено.

Ето прѣдложението на г. Пешева: „Лицата, които до издаване на настоящия законъ сж придобили

правото на просбопиство, могат да ходатайствуватъ по изпълнение. Тѣ не сж длѣжни да дѣржатъ изпитъ.“

Тая забѣлѣжка, която се прѣдлага днесъ, има слѣдующето съдържание: „Забѣлѣжка III. Просбописцитѣ, които сж ходатайствували по изпълнение на дѣла слѣдъ влизането въ сила на правилника за тѣхъ най-малко три години, освобождаватъ се отъ изпитъ.“

М. Такевъ: Това е беззаконие!

Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: Да не губимъ много врѣме. Прѣдложенията не сж тождествени. Значи, отъ формална страна бихме могли да разискваме сега. Ми се чини, че подиръ прѣнтията, които станаха вчера, Народното Събрание нѣма да го приеме. Затуй бихъ молилъ да не губимъ врѣме, а да гласуваме и да минемъ на третото четене.

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Полагамъ на гласуване най-напрѣдъ забѣлѣжката, която се прѣдлага отъ подписавшитѣ прѣдложенията г. г. М. Георгиевъ и др., което прѣди малко прочетохъ, а именно: „Просбописцитѣ, които сж ходатайствували по изпълнение на дѣла слѣдъ влизането въ сила на правилника за тѣхъ най-малко три години, освобождаватъ се отъ изпитъ.“ (Ц. Таслаковъ: „Който сж парубавали закона“, да стане по-добрѣ.) Който приема тая забѣлѣжка, моля да вдигне рѣка. (Меншество.) Народното Събрание не приема.

Слѣдъ туй ще се пристѣпни къмъ поименното гласуване на законопроекта.

Секретаръ П. Ковачевъ: (Чете списъка и г. г. народнитѣ прѣдставители гласуватъ.)

М. Абаджиевъ — (отсѣтствува);
 Н. Абаджиевъ — (отсѣтствува);
 П. Абрашевъ — (отсѣтствува);
 И. Арнаудовъ — (отсѣтствува);
 А. Арсениевъ — (противъ);
 С. Арсениевъ — (отсѣтствува);
 Н. Бадински — за;
 Х. Бакаловъ — за;
 Т. Балабановъ — (отсѣтствува);
 М. Балтовъ — (отсѣтствува);
 Н. Беневъ — (отсѣтствува);
 Д. Благоевъ — за;
 А. Блажевъ — за;
 И. Бобековъ — за;
 С. С. Бобчевъ — за;
 М. Божковъ — (отсѣтствува);
 К. Боневъ — за;
 Т. Бурмовъ — (отсѣтствува);
 С. Бурмовъ — (отсѣтствува);
 А. Буровъ — противъ;
 П. Вѣчваровъ — (отсѣтствува);
 Г. Вѣльбовъ — за;
 Г. Василевъ — за;

И. Василевъ — за;
 Кара Хр. Василевъ — за;
 И. Веселиновъ — (отсѣтствува);
 Т. Влайковъ — за;
 И. Воденчаровъ — (отсѣтствува);
 Д. Вълчевъ — (отсѣтствува);
 Х. Върбеновъ — (отсѣтствува);
 Ц. Вжжаровъ — (отсѣтствува);
 Н. Габровски — за;
 А. Геневъ — (отсѣтствува);
 И. Георговъ — (отсѣтствува);
 И. Георгиевъ — противъ;
 М. Георгиевъ — (отсѣтствува);
 И. Гешовъ — (отсѣтствува);
 Н. Гимиджийски — за;
 К. Господиновъ — за;
 А. Груевъ — (отсѣтствува);
 И. Гърбовъ — (отсѣтствува);
 Н. Дечевъ — противъ;
 К. Диловски — противъ;
 В. Димчевъ — за;
 В. Димитровъ — (отсѣтствува);
 Д-ръ Г. Гаговъ — за;
 Д-ръ Н. Генадиевъ — за;
 Д-ръ П. Гудевъ — за;
 Д-ръ С. Даневъ — за;
 Д-ръ К. Икономовъ — за;
 Д-ръ К. Милановъ — противъ;
 Д-ръ Д. Милковъ — (отсѣтствува);
 Д-ръ С. Мирковъ — (отсѣтствува);
 Д-ръ Д. Молловъ — (отсѣтствува);
 Д-ръ П. Ношковъ — за;
 Д-ръ А. Радевъ — (отсѣтствува);
 Д-ръ А. Ходжевъ — за;
 К. Досевъ — противъ;
 М. Доспатски — (отсѣтствува);
 Д. Драгиевъ — (отсѣтствува);
 П. Драгулевъ — за;
 Л. Дуковъ — за;
 Д. Дяковъ — (отсѣтствува);
 И. Еневъ — за;
 Я. Забуновъ — (отсѣтствува);
 Г. Згуревъ — (отсѣтствува);
 П. Златаровъ — (отсѣтствува);
 Д. Зографски — (отсѣтствува);
 М. Игнатовъ — за;
 Д. Икономидисъ — за;
 С. Ицковъ — противъ;
 П. Калинковъ — (отсѣтствува);
 К. Калчовъ — (отсѣтствува);
 С. Калчовъ — (отсѣтствува);
 Х. Камбуровъ — за;
 А. Каназирски — (отсѣтствува);
 М. Каравасилевъ — (отсѣтствува);
 Д. Карамановъ — за;
 А. Каранешевъ — за;
 И. Карастояновъ — (отсѣтствува);
 К. Кафеджийски — (отсѣтствува);
 О. Кечели — за;
 Г. Кирковъ — за;

В. Кобуровъ — за;
 П. Ковачевъ — противъ;
 Д. Колевъ — противъ;
 Ан. Коновъ — за;
 Ат. Коновъ — (отсѣтствува);
 Г. Константиновъ Палата — за;
 Н. Константиновъ — (отсѣтствува);
 Б. Кръстевъ — (отсѣтствува);
 Г. Кутинчевъ — за;
 Г. Кърджиевъ — (отсѣтствува);
 Н. Лазаровъ — за;
 С. Лафчиевъ — (отсѣтствува);
 Н. Лефтеровъ — (отсѣтствува);
 А. Людскановъ — (отсѣтствува);
 М. Маджаровъ — (отсѣтствува);
 К. Малевъ — (отсѣтствува);
 Х. Мановъ — за;
 Д. Манчовъ — (отсѣтствува);
 Д. Марковъ — (отсѣтствува);
 Н. Марковъ — (отсѣтствува);
 П. Марковъ — за;
 С. Махмудовъ — за;
 М. Месудовъ — (отсѣтствува);
 М. Милевъ — за;
 Б. Минчовъ — (отсѣтствува);
 К. Мирски — за;
 С. Митовъ — (отсѣтствува);
 Т. Михайловъ — за;
 Х. Бей Мустафа Бейовъ — за;
 Н. Мушановъ — за;
 В. Накоевъ — (отсѣтствува);
 Е. Начевъ — противъ;
 Н. Начовъ — (отсѣтствува);
 Т. Начовъ — (отсѣтствува);
 С. Недевъ — (отсѣтствува);
 Х. Неджибъ Бей — (отсѣтствува);
 И. Нейчовъ — (отсѣтствува);
 Т. Орловъ — за;
 М. Павловъ — за;
 П. Пановъ — (отсѣтствува);
 Г. Пасаровъ — за;
 Г. Пеневъ — (отсѣтствува);
 Д. Петковъ — за;
 И. Петровъ — за;
 П. Петринъ — за;
 И. Пецовъ — за;
 П. Пешевъ — противъ;
 С. Пицевъ — (отсѣтствува);
 С. Пиралковъ — (отсѣтствува);
 В. Поповъ — за;
 Вен. Поповъ — (отсѣтствува);
 Д. К. Поповъ — (отсѣтствува);
 И. Поповъ — (отсѣтствува);
 Н. Поповъ — за;
 И. Пъневски — за;
 Н. Рашеевъ — (отсѣтствува);
 С. Савовъ — (отсѣтствува);
 Н. Савчевъ — за;
 Я. Сажзовъ — за;
 О. Бей Сали Бейовъ — за;

А. Самоковлийски — (отсѣтствува);
 М. Сарафовъ — за;
 Ф. Симиловъ — (отсѣтствува);
 С. Славовъ — (отсѣтствува);
 А. Славчовъ — (отсѣтствува);
 И. Соколовъ — (отсѣтствува);
 В. Стаменовъ — за;
 А. Станчовъ — противъ;
 В. Статковъ — (отсѣтствува);
 М. Стояновъ — за;
 Т. Стояновъ — (отсѣтствува);
 А. Страшимировъ — (отсѣтствува);
 М. Такевъ — за;
 Ц. Таслаковъ — (отсѣтствува);
 П. Тенчевъ — за;
 Т. Теодоровъ — (отсѣтствува);
 Ю. Теодоровъ — за;
 П. Тодоровъ — (отсѣтствува);
 Х. Тодоровъ — за;
 Д. Тоневъ — за;
 Х. Тоневъ — (отсѣтствува);
 Д. Тончевъ — (отсѣтствува);
 Г. Трифоновъ — за;
 И. Тянковски — (отсѣтствува);
 Н. Узунъ — противъ;
 А. Урумовъ — за;
 Т. Фератовъ — (отсѣтствува);
 Г. Филиповъ — за;
 Д. Филовъ — за;
 А. Франгя — за;
 Е. Хасановъ — (отсѣтствува);
 В. Христовъ — (отсѣтствува);
 Д. Христовъ — (отсѣтствува);
 Н. Христовъ — за;
 М. Хюсеиновъ — (отсѣтствува);
 Д. Цанковъ — (отсѣтствува);
 Н. Цановъ — за;
 П. Чаушовъ — (отсѣтствува);
 Н. Шивачевъ — за;
 Т. Шипковъ — (отсѣтствува);
 П. Шоповъ — противъ;
 Ю. Юсуфовъ — за;
 Д. Яблански — (отсѣтствува);
 Б. Якововъ — (отсѣтствува).

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Резултатъ на поименното гласуване е слѣдующиятъ: 76 сж гласували за, гласували сж 14 противъ и отсѣтствувать 26. (Болшинство.) Народното Събрание приема на трето и послѣдно четене допълнението на чл. 212 отъ закона за устройството на сѣдитищата.

Тѣй като много отъ г. г. народнитѣ прѣдставители сж отишли сега въ комисиигѣ и понеже имаме часъгъ 5¹/₂, давамъ 10 минути отидихъ, за да се върнемъ послѣ да можемъ по-успѣшно да работимъ.

(Слѣдъ отидихъ.)

Прѣдседателствующъ А. Франгя: (Звъни.) Засѣданието продължава.

На дневен редъ имаме: първо четене на законопроекта за отмянение закона за митото на суровитъ кожи отъ едъръ рогатъ добитъкъ.

Секретарьтъ г. Шоповъ ще го прочете.

Секретарь П. Шоповъ: (Чете.)

„Изложение на мотивитъ

за отмянение закона за митото на суровитъ кожи отъ едъръ рогатъ добитъкъ.

Слѣдъ Освободителната война едриятъ рогатъ добитъкъ въ Княжеството бѣ значително намалѣлъ, отъ една страна по причина на войната, а отъ друга — на върлющата тогава чума по едриятъ рогатъ добитъкъ. Вслѣдствие на това и суровитъ кожи отъ такъвъ добитъкъ поскъпнѣха, което се отрази злѣ върху мѣстната кожарска (табашка) индустрия. Понеже тогава не съществуваше законътъ за насърчение мѣстната индустрия, за да се помогне въ това отношение на мѣстната табашка индустрия, прѣзъ 1883 г. е билъ внесенъ и приетъ отъ тогавашното Народно Събрание законъ за митото на суровитъ кожи отъ едъръ рогатъ добитъкъ, споредъ който тия кожи се облагаха само съ $1\frac{1}{2}\%$ вносно мито и отдѣлно съ $\frac{1}{2}\%$ сборъ.

Сега, обаче, условията въ това отношение сж измѣнени. Сега едриятъ рогатъ добитъкъ въ страната ни е значително увеличенъ, а увеличена е и консомацията му, вслѣдствие на което мѣстнитъ кожи не само удовлетворяватъ нуждитъ на мѣстнитъ кожарски фабрики, но оставатъ излишъкъ и за износъ въ странство. За доказателство на това служатъ слѣдующитъ статистически свѣдѣния: прѣзъ 1900 г. сж изнесени въ странство 373.946 килограма мѣстни сурови говежди и биволски кожи, а сж внесени отъ странство само 139.110 килограма такива кожи. Повечето отъ внасянитъ отъ странство такива кожи, се употребяватъ безъ никакво прѣработване за царвули (опинци), а не за изработване отъ тѣхъ въ кожарскитъ фабрики гънове и къселета. Значи, внасянитъ отъ странство сурови кожи, вмѣсто да служатъ за подпомагане на мѣстната кожарска индустрия, конкуриратъ и подбиватъ цѣнитъ на мѣстнитъ сурови кожи и съ това прѣчатъ за развитието на мѣстното скотовъдство. Независимо отъ това, ако мѣстнитъ кожарски фабриканти заявятъ, че иматъ нужда отъ иностранны сурови кожи, Министерскиятъ свѣтъ може, ако намѣри, че това е необходимо, да имъ разрѣши да внасятъ извѣстно количество такива кожи безъ мито, на основание чл. 3, буква г, отъ закона за насърчение мѣстната индустрия.

По тия съображения намирамъ, че е необходимо, както въ интереса на фиска, така и въ интереса на мѣстното скотовъдство, развитието на което се нуждае отъ покровителството на държавата, да се отмѣни законътъ за митото на суровитъ кожи отъ едъръ добитъкъ отъ 1883 г., за която цѣль и вна-

сямъ въ Народното Събрание на разглеждане и одобрение приложения тукъ законопроектъ.

Гр. София, 12 ноемврий 1902 г.

Министъръ на Финанситъ: М. К. Сарафовъ.

Законопроектъ

за отмянение закона за митото на суровитъ кожи отъ едъръ рогатъ добитъкъ.

Членъ единственъ. Законътъ за митото на суровитъ кожи отъ едъръ рогатъ добитъкъ отъ 21 декемврий 1883 г. се отмѣнява.“

И. Пецовъ: (Отъ трибуната.) Г-да народни прѣдставители! Азъ взехъ думата, за да помоля г. Министра на Финанситъ да оттегли този свой законопроектъ. Ако ли той това не направи, азъ ще помоля васъ да не го гласувате по принципъ или да го отхвърлите, по-добрѣ, защото отъ справкигъ, които азъ направихъ, намѣрвамъ, че този законопроектъ, като стане на законъ, ще принесе една полза, но тази полза ще бѣде само на фиска, а въ замѣна на това този законопроектъ ще принесе голѣма врѣда на табашката индустрия и на консоматоритъ на този артикулъ, който се поменава въ него.

Съ този законопроектъ се иска да се отмѣни законътъ отъ 21 декемврий 1883 г. Този законъ гласи, че вноското мито на суровитъ кожи, докарани отъ странство, отъ едъръ рогатъ добитъкъ е $1\frac{1}{2}\%$. И, слѣдователно, като се отмѣни този законъ, вноското мито на суровитъ кожи, които сега се внасятъ, ще бѣде 14% , на общо основание. (Министъръ М. Сарафовъ: 10% .)

Г-да прѣдставители! Прѣди 20 години правителството е намѣрило, че въ България не могатъ да излизатъ толкова сурови кожи отъ едъръ рогатъ добитъкъ, колкото сж необходимими за консомация на населението. И зарадъ това, за да улесни, отъ една страна, индустриалцитъ, които се наричатъ табаци, а отъ друга страна, защото много е поскъпнѣлъ този материалъ и консоматоритъ сж се оплаквали, че не могатъ да понесатъ такава висока цѣна за обуща и пр., внесено е въ Народното Събрание и послѣ е узаконено да се вземе на тѣзи сурови кожи отъ едъръ рогатъ добитъкъ само по $1\frac{1}{2}\%$ мито и полупроцентенъ сборъ, та всичко на всичко 2% . Въ своето изложение на мотивитъ г. Министърътъ на Финанситъ казва, че прѣди 20 години, за да се направи такъвъ единъ законъ, за да се намали толкозъ митото на вноситъ сурови кожи, продикувано е било отъ нуждата, защото не сме имали достатъчно такъвъ добитъкъ, отъ който да си набавятъ табачитъ кожи за изработване. Причината за да не сме имали толкозъ добитъкъ, колкото е потребенъ, г. Министърътъ на Финанситъ намира въ това, че слѣдъ Освободителната война добитъкътъ се е билъ много намалилъ и че слѣдъ войната е върлувала една чума по добитъка, която още повече го е намалила,

Сега, за да може да се отмѣни този законъ, необходимо нужно е да разберемъ, дали наистина добитъкътъ днесъ у насъ се е увеличилъ, дали наистина имаме мѣстни сурови кожи отъ едъръ рогатъ добитъкъ толкозъ, колкото е потребно за консомацията, и тогава да запрѣтимъ вноса отвънъ, т. е. не да го запрѣтимъ абсолютно, но да налагаме на суровитѣ кожи толкозъ мито, колкото налагаме и на другитѣ стоки. Въ своето изложение г. Министерътъ на Финанситѣ казва причинитѣ за намаляването на кожата. Но не е Освободителната война, която е намалила въ значително количество добитъка, не е и чумата, която толкозъ го е намалила; и прѣди Освободителната война въ България пакъ сж се внасяли сурови кожи отъ едъръ рогатъ добитъкъ отъ Русия главно и послѣ отъ Ромѣния, и тогава още не е билъ достатъченъ добитъкътъ за да се иматъ толкозъ кожи, колкото е било потребно за консомацията въ България. Азъ зная много добръ, защото въ нашия градъ почти $\frac{1}{3}$ отъ населението се прѣпитава съ занаята табаклъжъ. Молятъ другарь г. Рашеевъ може да ви потвърди, че той е внасялъ кожи отъ Русия даже и прѣди войната; и слѣдъ войната е внасялъ въ грамадни количества.

Сега, да видимъ, дали е вѣрно това, което г. Министерътъ на Финанситѣ казва въ изложението си. И азъ съмъ съгласенъ, ако наистина има въ България сега толкозъ добитъкъ и такава консомация на месо, че кожата, които се одиратъ отъ добитъка, сж достатъчно за въ България, и азъ съмъ съгласенъ да се отмѣни този законъ и да се постави мито, на общо основание, 14 или 15 — ще видимъ — споредъ бжджитѣ търговски договори; но ако добитъкътъ не е достатъченъ, ако ние намѣримъ, че отъ странство се внася ежегодно, и тази година, и миналата година, и по-рано, защото въ България не е достатъченъ добитъкътъ, за да добиватъ отъ него кожи, азъ съмъ увѣренъ, че всички ще се съгласимъ, че не трѣбва да отмѣняваме закона отъ 1883 г.

Г-нъ Министерътъ на Финанситѣ казва: „мѣстнитѣ кожи не само удовлетворяватъ нуждитѣ на мѣстнитѣ кожарски фабрики, но оставатъ излишъкъ и за износъ въ странство“. Сега, ако този мотивъ е вѣренъ, непрѣмѣнно трѣбва да приемемъ законопроекта, но ако не е вѣренъ, и самъ г. Министерътъ на Финанситѣ трѣбва да се съгласи да не се отмѣнява този законъ. (Министъръ М. Сарафовъ: Ще го провѣримъ.) За да ни увѣри, че мѣстнитѣ кожи сж въ излишъкъ и че имаме не само достатъчно количество за консомация, ами и за износъ, г. Министерътъ на Финанситѣ ни привежда за доказателство годината 1900. Въ 1900 г. сж изнесени въ странство кожи 373.946 кгр., а пкъ сж внесени 139.110 кгр. Още като прочетохъ вчера тази цифра и като видѣхъ, че е турено само за една година, азъ се усъмнихъ. Усъмнихъ се зарадъ туй, защото въ нашия градъ се работи, т. е. развитъ е табакшиятъ занаятъ — почти $\frac{1}{3}$ отъ жи-

телитѣ се занимаватъ съ него, както ви казахъ, — и зная, че ежегодно въ Габрово се внасятъ повече отъ 150.000 кгр. Тогазъ, когато само въ Габрово се внасятъ 150.000 кгр., азъ се зачудихъ, какъ тъй г. Министерътъ на Финанситѣ е турилъ, че въ България отъ странство сж внесени само 139.110 кгр. Отидохъ въ Министерството на Търговията и Земледѣлието, поискахъ статистиката по този въпросъ за цѣли 10 години, при всичко че законътъ е отъ 20 години — азъ бихъ взелъ бѣлѣжка за цѣли 20 години, но защото времето бѣше късно, взехъ за послѣднитѣ 10 години, — и тамъ намѣрихъ, че дѣйствително за 1900 г., тъй както г. Министерътъ на Финанситѣ е поставилъ цифрата, е вѣрна, но само за тази година е така. Отъ 10-тѣ послѣдни години г. Министерътъ на Финанситѣ излага само тази, която е най-пригодна по износа навънъ и която е най-слаба по вноса отвънъ.

За да се убѣдите въ туй, азъ ще ви цитирамъ подъ редъ за всѣка една година колко кожи сурови сж внесени въ България и колко сж изнесени. Ще ви кажа ещо по каква цѣна сме купували тѣзи, които сме внесли, и по каква цѣна сме продавали тѣзи, които сме изнесли, и вие ще се увѣрите, че единъ много голѣмъ недостигъ имаме отъ табашки кожи било за индустрия или за консомация въ България. И тъй, въ 1892 г. сж внесени въ България кожи сурови говежди 235.131 кгр., а пкъ отъ сжщитѣ говежди кожи сж изнесени 116.262 кгр. Значи, два пкти повече сме внесли отколкото изнесли. Въ 1893 г. въ България сж внесени сурови говежди кожи 845.139 кгр., а сж изнесени 24.054 кгр. Разликата, както виждате, е грамадна. Въ 1894 г. сж внесени говежди сурови кожи 1.531.896 кгр., а пкъ сж изнесени говежди кожи отъ България навънъ само 9.679 кгр.; въ 1895 г. внесени сж 285.385 кгр., а сж изнесени 108.380 кгр.; въ 1896 г. внесени сж 244.675 кгр., а сж изнесени 32.555 кгр.; въ 1897 г. внесени сж 547.979 кгр., а сж изнесени само 14.984 кгр.; въ 1898 г. внесени сж 712.140 кгр., а сж изнесени само 177.629 кгр.

Министъръ М. Сарафовъ: Това не може да бѣде вѣрно, г-нъ Пецовъ.

И. Пецовъ: Вѣрно е. Взехъ тия цифри отъ Министерството на Търговията и Земледѣлието.

Министъръ М. Сарафовъ: Вземѣте статистиката.

И. Пецовъ: Азъ ги вземахъ отъ статистиката. Цифритѣ, които вие сте помѣстили, сж тъй ещо вѣрни, както ги има въ законопроекта за 1899 г. Въ 1899 г. внесени сж говежди кожи . . . , а сж изнесени 67.823 кгр.; въ 1900 г. внесени сж говежди кожи 129.336 кгр., а сж изнесени 172.255 кгр. — само въ 1900 г. сж изнесени повече; въ 1901 г. сж внесени 722.555 кгр., а сж изнесени 14.761 кгр.

Министъръ М. Сарафовъ: 133.000 кгр. сж изнесени.

И. Пецовъ: Тамъ сж поставени въ „говежди кожи“ и биволскитѣ и телешкитѣ, които, като се събератъ на едно, ще излѣзе числото имъ именно толкова.

Министъръ М. Сарафовъ: Това е друго нѣщо; значи, Вие отдѣлно само за говеждитѣ имате смѣтка?

И. Пецовъ: Да, това сж само за говеждитѣ. Колкото се касае за биволскитѣ кожи, въ България много малко се внасятъ, а повече се изнасятъ.

Ц. Таслаковъ: За 1902 г. смѣтката имате ли я?

И. Пецовъ: За 1902 г. нѣмамъ я, защото казватъ че смѣткитѣ не сж готови.

Министъръ М. Сарафовъ: Има я.

И. Пецовъ: Въ министерството ми казаха, че не е готова.

За биволскитѣ кожи. България прави износъ за биволски кожи и доста голѣмъ. Вносътъ е малъкъ, а износътъ е голѣмъ. Прѣвъ 1892 г. не сж внесени никакъ, а сж изнесени 243.697 кгр.; въ 1893 г. сж внесени биволски кожи 21.695 кгр., а сж изнесени 153.777 кгр.; въ 1894 г. сж внесени 16.236 кгр., а сж изнесени 221.758 кгр.; въ 1895 г. сж внесени 10.815 кгр., а сж изнесени 262.160 кгр.; въ 1896 г. сж внесени 6.582 кгр., а сж изнесени 155.115 кгр.; въ 1897 г. сж внесени 13.836 кгр., а сж изнесени 136.927 кгр.; въ 1898 г. сж внесени 14.847 кгр., а сж изнесени 163.926 кгр.; въ 1899 г. сж внесени 1.074 кгр., а сж изнесени 123.969 кгр.; въ 1900 г. сж внесени 9.774 кгр., а сж изнесени 201.689 кгр.; въ 1901 г. сж внесени 49.853 кгр., а сж изнесени 118.266 кгр. Особенъ недостигъ има въ България отъ телешки кожи. Тѣхната смѣтка стои така за вноса и износа. Въ 1892 г. въ България сж внесени телешки кожи 7.265 кгр., а износъ нѣма никакъ; въ 1893 г. сж внесени 10.934 кгр. телешки кожи, а сж изнесени само 4 кгр. за 7 л.; въ 1894 г. сж внесени 48.808 кгр. и нѣма никакъ износъ; въ 1895 г. сж внесени 11.819 кгр., а износъ има само 45 кгр.; въ 1896 г. сж внесени 5.096 кгр., а износъ нѣма никакъ; въ 1897 г. сж внесени 33.206 кгр., а износъ има само 180 кгр.; въ 1898 г. сж внесени 30.048 кгр., а износъ нѣма никакъ; въ 1899 г. сж внесени 9.744 кгр., а сж изнесени 1.300 кгр.; въ 1900 г. сж внесени 705 кгр., а сж изнесени 2.626 кгр.; прѣвъ 1901 г. сж внесени 21.965 кгр., а износъ нѣма никакъ. Така щото, общо излиза, че въ тѣзи цѣли 10 години въ България сж внесени говежди сурови кожи 5.737.648 кгр. на една стойностъ отъ 5.771.424 л., а изнесени сж 578.376 кгр. на една стойностъ отъ 409.496 л. Виждате, че вносътъ е 5 милиона, а износътъ е само 500.000 л. за цѣли 10 години. Биволскитѣ кожи сж друго-яче.

Въ продължение на 10 години сж внесени 144.802 кгр., а изнесени 1.780.746 кгр. на стойностъ 1.413.132 л. Телешки кожи сж внесени 166.493 за една стойностъ 192.042 л., а пѣкъ изнесени сж 4.155 за 5.050 л. Слѣдователно, като направите смѣтка, вие ще видите, че внесениѣ говежди кожи петъ хиляди и толкозъ килограма, споредъ оцѣнката тукъ, сж внесени въ България по 1.01 л. килограмътъ, а пѣкъ направитѣ кожи, които сж изнесени, сж продадени по 71 ст. Тува има разлика твърдѣ голѣма въ цѣната, но по-късно азъ ще обясня отъ що произлиза тя. Внесениѣ биволски кожи сж оцѣнени по 1.24 л. килограмътъ, а пѣкъ онѣзи, които сме изнесли извънъ България, сж оцѣнени само по 62 ст. килограмътъ. Телешкитѣ сж внесени по 1.14 л. килограмътъ, а пѣкъ изнесени сж по 1.24 л. килограмътъ. Тѣй щото, съ изключение на телешкитѣ кожи, съ които България не прави никакъ износъ, цѣнитѣ на суровитѣ говежди кожи, като влизатъ отвънъ, сж по-високи отколкото цѣнитѣ на суровитѣ говежди кожи, които се изнасятъ навънъ. Като направимъ единъ общъ сборъ за цѣлитѣ тѣзи 10 години, ние ще намѣримъ, че сж внесени говежди кожи за една стойностъ 6.049.043 л., а пѣкъ сж изнесени за 2.363.277 л. говежди, биволски и телешки кожи. Ако се запрѣти износътъ на тѣзи кожи, които се намиратъ въ България, ние ще имаме единъ общъ недостигъ отъ 3.685.776 кгр. за десетъ години или годишно ще имаме единъ недостигъ на кожи 368.576 кгр. Така щото нѣма тукъ излишъкъ, както твърди г. министърътъ въ изложението на своитѣ мотиви, но единъ голѣмъ, и много голѣмъ, недостигъ имаме въ кожи и азъ казвамъ, че такъвъ недостигъ отъ 368.000 кгр. годишно ще бѣде само тогазъ, ако се запрѣти износътъ на кожи навънъ. Но, както виждате, биволски кожи се изнасятъ много отъ България, а се обработватъ малко. Види се, не се купуватъ, тукъ за тѣхъ нѣма муцерии. Тѣй щото, запрѣщението да се изнасятъ не е умѣстно и не може да бѣде, а щомъ остане да правимъ смѣтка само за говеждитѣ кожи, ние ще имаме недостигъ отъ 515.927 кгр. А. 515.000 и толкозъ килограма недостигъ годишно на такива кожи, ми се струва, е много важенъ, и тукъ, ми се струва, г. Министърътъ на Финанситѣ или е билъ въведенъ въ заблуждение отъ своитѣ чиновници, или насъ иска да въведе въ заблуждение, че имаме излишъкъ отъ кожи. Отъ двѣтѣ едно. Тѣй щото, г. Министърътъ на Финанситѣ, за да ни убѣдише, че отмѣнението на онзи законъ е необходимо, трѣбваше да прѣдстави за доказателство не статистическитѣ данни само за 1900 г., които е избралъ отъ всички най-добра за него, но трѣбваше да прѣдстави статистически данни поне за послѣднитѣ 10 години, ако не за цѣлия периодъ отъ 20 години, откогато съществува този законъ. Сега, слѣдъ като виждате, че не излишъкъ, а недостигъ има, вие ще намѣрите, че мотивътъ е неоснователенъ, ако не и невѣренъ, и, слѣдователно, нѣма да важи при нашето вотирание.

Ще попита някой защо, когато имаме тукъ говежди кожи, допуваме да се изнасятъ, или пъкъ внасяме говежди кожи изъ странство. Прѣди всичко, хората, които сж свѣдущи по този въпросъ и които азъ съмъ разпитвалъ, твърдятъ, че рускитѣ кожи били най-добри, слѣдъ тѣхъ идѣли ромжискитѣ, слѣдъ тѣхъ българскитѣ, а най-долни били сръбскитѣ. Даже въ самата България, кожитѣ на добитѣка отъ единъ и сжицъ видъ добитѣкъ не сж еднакви. Тѣй напр., Добруджанскитѣ кожи — макаръ Добруджа да е сега вѣвъ отъ България, — макаръ че добитѣкъ е дребенъ, но били по-хубави, отколкото кожитѣ на Искърскитѣ добитѣци. Така щото, табациитѣ, когато избиратъ кожи, избиратъ да бждатъ плѣтни, добри, на ока да идватъ повече. И купувачитѣ, и занаятчиитѣ всѣкога търсятъ по-здрави кожи да купуватъ, защото, ако не сж здрави, не ги купуватъ, а пъкъ хората сж научени да избиратъ. Затуй именно ние сме били принудени да купуваме кожи и то най-много отъ Русия, а слѣдъ това отъ Ромжия. Истина е, че идватъ и отъ Америка кожи. (Д. Яблански: И отъ Трансвалъ.) Сега, за да се увѣримъ, че тѣзи говежди кожи, които се изнасятъ вѣвъ отъ България, не сж били годни за употребление и за работа тукъ, достатъчно е да погледнемъ на цѣната, която иматъ чуждестраннитѣ кожи, които се внасятъ тукъ, и цѣната на нашитѣ кожи, които се изнасятъ навѣвъ.

И. Воденчаровъ: Тя не е вѣрна.

И. Пецовъ: Вѣрна е.

И. Воденчаровъ: Митницитѣ външитѣ оцѣняватъ по-скжпо.

И. Пецовъ: Азъ ще вѣрвамъ на тази оцѣнка, която намѣрвамъ въ статистиката за търговията. Внесенитѣ отвѣвъ говежди кожи сж на стойностъ 1.01 л. едната, а изнесенитѣ сж по 71 ст. (Ц. Таслаковъ: Килограмътъ.) Слѣдователно, една разлика отъ 30 ст. Когато има разлика 30 ст., то всѣки табакъ ще намѣри смѣтка да купи наши кожи, намѣсто по-скжпитѣ европейски, и, слѣдователно, ако прѣдпочита европейскитѣ по-скжни отъ нашитѣ по-евтини, то е защото нашепскитѣ не сж могли да му послужатъ за работата, за която сж прѣдзначени. Сжщо тѣй и за биволскитѣ кожи. Биволскитѣ кожи ги имаме въ изобилие и правимъ износъ голѣмъ навѣвъ, но отъ странство които идатъ, се оцѣняватъ по-скжпо — 1 л. и 24 ст., а нашитѣ изнасени навѣвъ по 62 ст. Излиза, че ако имаме нужда да внасиме отъ странство биволски кожи, то е защото се искатъ за някои работи, които искатъ по-хубава кожа. И търговцитѣ, и фабрикантитѣ, и консоматоритѣ, прѣдпочитатъ по-скжпото, но по-хубавото. Ето защо не трѣбва да се казва: да туримъ по-голѣмо мито на кожитѣ, за да останатъ кожитѣ на нашия добитѣкъ тукъ и да се не внасятъ отъ странство.

Въ изложението е казано, че повечето отъ тѣзи кожи, които се внасятъ отъ странство, се употребяватъ за опинци, а не за изработване отъ тѣхъ въ кожарскитѣ фабрики гънове и кюселета. Това не е вѣрно. Възможно е да ги употребяватъ за опинци, но повечето вѣрвамъ, че за опинци нашитѣ селини употребяватъ повече български кожи, а тѣзи, които се внасятъ отвѣвъ, сж изключително за обработване на табаканитѣ и продаване. Въ законопроекта е казано, че „независимо отъ това, ако мѣстнитѣ кожарски фабриканти заявятъ, че иматъ нужда отъ инострани сурови кожи, Министерскитѣ свѣтъ може, ако намѣри че това е необходимо, да имъ разрѣши да внасятъ известно количество такива кожи безъ мито на основание чл. 3, буква г, отъ закона за насърчение мѣстната индустрия“. Да, това е тѣй, но прѣди всичко е казано: „Ако намѣри, че това е необходимо“, но ако не намѣри? Едно. Второ, трѣбва да се знае, че за да се ползува някой фабрикантъ, някой табакъ отъ закона за насърчение мѣстната индустрия, необходимо е той да докаже, че има фабрика, въ която да работятъ 20 души най-малко, или има капиталъ 25.000 л. Такива фабрики въ Габрово имаме само двѣ, когато $\frac{1}{8}$ отъ населението се занимава съ табаклъкъ, а всички други купуватъ само кожи и ги обработватъ, безъ да иматъ такива фабрики, които да се ползуватъ отъ закона, защото или нѣматъ такива капитали, или по други причини не могатъ да устроятъ такива фабрики. Така щото, ако се допусне занаятѣ само на фабрикантитѣ да внасятъ такива стоки безъ мито, то ще бжде въ полза на малцина, а въ вѣда на мнозина, които се занимаватъ съ табаклъкъ. Ако се приеме този законопроектъ, за да се отгѣни сжществующиятъ законъ за намаление митото на кожитѣ, сигурно е, че цѣнитѣ на тѣзи материали ще се покачатъ, защото консоматоритѣ въ България ще платятъ митото. Търговецътъ, който ще внася кожи, ще тури и разликата на митото отъ 12%, и ще плащамъ азъ, ти, трети и четвърти и т. н., които имаме нужда отъ тази материя. Така щото, тази полза, която фиксътъ ще придобие, ще се извлѣче несъмнѣно пакъ отъ консоматоритѣ, а това нѣщо ще затрудни и самитѣ фабриканти съ опрѣдѣляне цѣнитѣ на кожитѣ, понеже ще бждатъ длѣжни, при внасянето на кожитѣ, да плащатъ доста голѣмо мито.

Отъ една смѣтка, която азъ направихъ, излиза митото на внесенитѣ по стойностъ, годишно внесени отвѣвъ, за 616.303 л. сурови кожи. Ако се постави мито на общо основание, както е днесъ, нѣщо, което може да се увеличи утрѣ по 14%, тогава държавата ще вземе мито 86.282 л. Ако остане този законъ въ сила, както азъ ви моля да направите, за сжщата стойностъ кожи ще се получи мито 9.244 л. Тукъ се явява една разлика повече годишно отъ 77.038 л. мито. Това ще постѣпи въ хазната. Признавамъ, както казва и г. министърътъ въ законопроекта, че ще има полза,

но ще има само за фиска, а връда ще иматъ табачитѣ и консоматоритѣ. Слѣдователно, този законопроектъ, ако се приеме, ще принесе полза на фиска, но ще принесе несъмнено връда и убиването на табачката индустрия и ще докара едно ново даждие, което ще плаща населението — консоматоритѣ — неусѣтно посредствомъ увеличението на митото и цѣната на тоя материалъ. Вслѣдствие на всичко това, азъ заключавамъ — и се надѣвамъ, че и вие сте се увѣрили, — че мотивитѣ изложени въ законопроекта, който сега се разглежда, не сж вѣрни, съ изключение само за 1900 г. Взети изобщо, тѣ не сж основателни и не могатъ да ни продиктуватъ отмѣнението на закона отъ 1883 г., защото причинитѣ, които сж създали съществуването на този законъ, още не сж липсали. У насъ скотовѣдството не се е повдигнало до размѣръ да могатъ говеждитѣ кожи да се намиратъ тукъ, за да удовлетворятъ търговцитѣ, индустриалцитѣ и консоматоритѣ. А щомъ ние увеличимъ митото на този артикулъ, нѣма съмнѣние, че ще бѣде голѣма връда за фабрикантитѣ и консоматоритѣ. Ето защо азъ ви моля — моля г. министра по-рано да се съгласи да оттегли тоя законопроектъ, а ако той не направи това, азъ ви моля да не го приемате по принципъ, защото ще принесемъ за малка полза на държавата, голѣма връда на народа.

Н. Константиновъ: (Отъ трибуната.) Г-да народни прѣдставители! По прѣдложения законопроектъ за отмѣнение закона за митото на суровитѣ кожи отъ едѣръ рогатъ добитѣкъ, имамъ да изкажа нѣкои мисли, които съвсѣмъ не се схождатъ съ изложението на мотивитѣ къмъ този законопроектъ, нито пъкъ съ това, което ни каза г. Пецовъ. Азъ ще се спра върху този законъ, именно върху двѣтѣ основни начала, които сж въ изложението на мотивитѣ, че съществуващиятъ законъ за суровитѣ кожи отъ едѣръ рогатъ добитѣкъ, за внасянето имъ, билъ прѣчилъ, тѣй да се каже, на развитието на индустрията, а едновременно съ туй и не давалъ възможностъ да се продаватъ кожитѣ на нашитѣ добичета съ по-добри цѣни на мѣстнитѣ табаци, а, слѣдователно, не се развивало и скотовѣдството. Моето мнѣние е тѣкмо противното. Азъ мисля, че не само съ 2% вносъ на сурови кожи не прѣчимъ на развитието на табачната индустрия, но ако ние ги освободѣхме съвсѣмъ безъ мито, щѣхме да подпомогнемъ за развитието на тая табачка индустрия въ размѣръ такъвъ, какъвто би трѣбвало да очакваме. Намѣсто да имаме постоянно увеличение на вноса отъ гъонове и къселета, ние ще имаме постоянно намаление, а и ще имаме постоянно увеличение на вноса на сурови кожи, което е въ интереса на нашата индустрия.

Съвсѣмъ неоснователенъ е страхътъ, че поради сега съществуващия законъ внасяли се били сурови кожи, и на границата още, особено на Цариградъ се посочва, че тамъ още купували ги частни лица и, безъ да бѣдатъ щавени кожитѣ, както се казва,

употрѣбявали ги за опинци. Ако има опасностъ отъ употреблението на сурови кожи, нещавени, за опинци, менѣ ми се струва, че по този начинъ не трѣбва да се прѣслѣдва; могло би тая опасностъ да се прѣслѣдва по другъ законодателенъ редъ, чрѣзъ законъ, и менѣ ми се струва, че прѣмина онова врѣме, когато българскиятъ парламентъ — въ 1880 г., ако се не лъжа — направи политика отъ щавенитѣ или нещавенитѣ кожи за опинци. (Д. Петковъ: 1884 г.) Или 1884 г. бѣше. Сега сме доста възмѣждали да можемъ да си не играемъ съ такъвъ единъ въпросъ. Та азъ съмъ напълно убѣденъ, че по единъ законодателенъ редъ може да се спре това злоупотрѣбление и може да се прѣдпази населението отъ тѣзи злини, отъ които се опасява медиката въ защита народното здраве. Да спираме, обаче, развитието на една индустрия, която съществува въ страната и която съществува безъ всѣкакви други охранителни условия и подпомагания по закона за насърчение на индустрията, менѣ ми се струва, че не е удобно. Даже, ако щете, ще достигнемъ тѣкмо до противоположни резултати. Отъ изложението на мотивитѣ се вижда, че тукъ се е имало — съ внасянето на тоя законъ — едно желание, да се подведатъ тѣзи табаци или тази табачка индустрия подъ закона за насърчение на мѣстната индустрия, да се подведатъ по тоя начинъ къмъ ползуване отъ облагитѣ, прѣдвидени по закона за насърчение на мѣстната индустрия, защото тая индустрия не е прѣдвидена въ чл. 3, буква з, отъ закона за насърчение на мѣстната индустрия. Ако бѣше тя прѣдвидена въ закона, нѣма съмнѣние, нѣмаше да има нужда и нѣмаше да има кой да подсѣти министерството да иска това измѣнение на този законъ. Азъ съмъ твърдо убѣденъ, че ако ние покровителствуваме индустрията по този начинъ, който ни е посоченъ отъ мотивитѣ, да заобикаляме закона за насърчение на мѣстната индустрия, или, съ други думи, да подведемъ и тази индустрия подъ закона за насърчение на мѣстната индустрия, който и тѣй е доказалъ своята си непрактичностъ, да не кажа несъстоятелностъ, много злѣ ще направимъ, защото ще убиемъ поминѣка на едно голѣмо количество работници, еснафи, които се занимаватъ и прѣбитаватъ съ изработването на тази индустрия. А развитието на тази индустрия, както казахъ по-рано, ще ни доведе до тѣзи условия, че ще имаме постепенно развитие на вноса на сурови кожи, а постепенно намаление на вноса на къселета и гъонове, понеже къселета и гъонове ще се изработватъ отъ день на день повече и много по-добри, защото много еснафи и работници ще ги заставимъ да се конкуриратъ, както по качество, така и по цѣна, и ще ги заставимъ, може би, впоследствие да се сдружатъ — да направятъ тѣзи желани отъ всѣка една страна сдружавания, за да могатъ да изваждатъ и по-голѣмо количество стока, и по-доброкачествена, и по-евтина. И наистина, г-да, ако прослѣдимъ вноса и износа на суровитѣ кожи, а така също и на гъоветѣ и къселета, ние ще видимъ,

че тия цифри, които ни посочва г. Цецовъ, рѣзко се измѣняватъ и бързо се мѣняватъ, именно отъ момента, когато е прокарана конвенцията съ Турция. Когато нашиятъ добитъкъ излиза безъ мито въ Турция, вносътъ на суровитѣ кожи се увеличава, а съ увеличението на суровитѣ кожи намалява се и вносътъ на кюселетата, а съ намаляването вноса на суровитѣ кожи увеличавалъ се е вносътъ на кюселетата и гъоноветѣ. Това много ясно личи, ако вземете и проучите тъкмо тази година, която ни е посочена въ изложението на мотивитѣ. Тамъ се вижда, че вносътъ на гъонове и кюселета прѣзъ 1900 г. е билъ 423.777 кгр., а прѣзъ 1901 г. увеличенъ на 746.111 кгр., т. е. изнесенитѣ изъ България кожи сурови сж се изработили на гъонове и сж внесени у насъ обратно, които ние сме платили по-скжпо и сме дали възможностъ въ Сърбия или даже въ Турция да ги изработятъ и да се прѣхранятъ други сѣмейства, а не тия, които работятъ въ България. И отгукъ е общиятъ плачъ навсѣкждѣ въ България, че еснафитѣ въ България пропадатъ. Естествено е, ще пропадатъ, ако искате подъ видъ, че покровителствуваме добитъка, че покровителствуваме скотовѣдството, за да продадемъ кожитѣ на едрия нашъ добитъкъ по-скжпо, да облагаме суровитѣ кожи, които влизатъ у насъ, безъ да се сѣпчаме, че ние плащаме десеторно по-скжпо съ туй, че у насъ дохождатъ сжщитѣ сурови кожи въ видъ на гъонове и кюселета. Цѣната на кожитѣ отъ мѣстния добитъкъ нѣма да падне отъ това, че сж се внесли отвънъ сурови кожи. Напротивъ, азъ съмъ убѣденъ, че ще се повдигне цѣната, па, и ако щете, може да се усили още повече, защото, при свободното внасяне на суровитѣ кожи, повече табакхани ще се отворятъ, повече прѣдприемчиви хора ще се намѣрятъ и повече купувачи ще се намѣрятъ за мѣстнитѣ сурови кожи. Тия сжщитѣ хора, които сж накарали министерството да внесе измѣнение на стария законъ, се оплакваша и миналата година, че мѣстнитѣ сурови кожи не ставали за гъонове, защото били продупчени съ остена. (Н. Христо въ: Но само на едно мѣсто.) Но тѣ тогава се оплакваша отъ това, че мѣстнитѣ кожи не били добри, но не намѣриха кой да имъ уйдише на ума да могатъ изключително тѣ да внасятъ чужди сурови кожи; намѣрили сж тѣ този пътъ чрѣзъ прѣдлагания законопроектъ, защото ще могатъ да изискватъ отъ Министерския съвѣтъ правото да внасятъ безъ мито кожи. Ще кажатъ: ние отговаряме на всичкитѣ условия, които изисква законътъ, имаме 25.000 л. капиталъ, или 20 души работници, или каквито други условия законътъ изисква, защо да не ни дадете туй право, дадено отъ закона, както прѣдписва законътъ? Ще дадете въ Габрово на единъ, въ Русчукъ на 1-2-ма, въ София на 3 души, а останалата частъ табаци въ България? Въ Ловечъ, Севлиево, Враца и пр. и пр., които се занимаватъ съ туй занятие, ще трѣбва да ги гледатъ отъ страна съ скръстени рацѣ или да отидатъ при тѣхъ като надничари да работятъ. Или, съ други думи, ще

подчинимъ развитието на индустрията на каприза на известни личности или само на капиталиститѣ. Ето защо азъ мисли, въ данния случай законопроектътъ, който ни се прѣдлага, и мотивитѣ, които ни се излагатъ, не сж такива, които да оправдаятъ цѣльта.

По-нататъкъ е казано, че законопроектътъ гони за цѣль да подпомогне развитието на скотовѣдството въ страната, като не сж се забравили изпрѣдъ видъ и доходитѣ на фиска. Азъ съмъ, както ви казахъ и по-рано, напълно убѣденъ, че скотовѣдството не ще придобие повече нищо съ това; че скотовѣдството нѣма да стане по-много отколкото е, ако даже забранимъ вноса на суровитѣ кожи отвънъ; а скотовѣдството ще се развива повече и повече, когато дадемъ възможностъ да се изнася едриятъ добитъкъ. А тѣхнитѣ кожи неа ни връщатъ тукъ сурови, ние пъкъ ще имъ ги връщаме назадъ индустриализирани. По тоя начинъ ще се достигне дѣйствително това, което ни посочва г. министърътъ въ изложението на мотивитѣ. А колкото се касае до фиска, че цѣли сме да получимъ срѣдно повече отъ 60.000 годишно отколкото сега, менъ ми се струва, че 60.000 л. могли бихме, въ данния случай, да пожертвуваме за развитието на табакхата индустрия, а въ свръзка съ нея и за всичкитѣ еснафи въ цѣла България, отколкото да пожертвуваме 120.000 л., ако щете, като смѣрнемъ всичкитѣ други облаги, които ще трѣбва да пожертвуваме за 2-3 или 10 табакхани, които ще отговарятъ на закона за насърчение мѣстната индустрия, и ще придобиемъ правата, които се прѣдвизждатъ съ тоя законъ, както е посочено въ мотивитѣ къмъ законопроекта. Не па да говоря, че по закона за насърчение мѣстната индустрия, раздаването на тия права, които се прѣдвизждатъ въ този законъ, отъ Министерския съвѣтъ, по моето дълбоко убѣждение, е противоконституционно, ако щете, защото никой не смѣе да разполага съ приходитѣ на държавата, освѣнъ Народното Събрание. А, между тѣмъ, на Министерския съвѣтъ е дадено право, по закона за насърчение мѣстната индустрия, да раздава приходитѣ на държавата: отъ мита, отъ акцизъ и отъ разни други приходи, прѣки или косвени даждия върху сгради, патентъ и пр., било по желѣзницитѣ, било по такситѣ, било, ако щете, даже да раздава доходитѣ на общини въ полза на този или онзи индустриалець.

И. Воденчаровъ: Какъ Народното Събрание е дало това право. Мандаторъ е Министерскиятъ съвѣтъ.

Н. Константиновъ: На врѣмето си историята на пълномощията бѣше твърдѣ печална и за България, и за Министерския съвѣтъ, и за партията, които ги даваше, така щото не желая да се продължава тая практика.

Ето защо, г-да народни прѣдставители, азъ съмъ убѣденъ, че г. Министърътъ на Финанситѣ не ще

да настоява твърдѣ върху този законопроектъ, въ такава смисълъ, както е той прѣдложенъ. Напротивъ, той ще се съгласи, щото законопроектътъ да се разглежда въ комисията и да има смисълъ такава, че законътъ отъ 21 декемврий 1883 г. се отмѣнява не въ смисълъ такава, че вносътъ отъ суровитѣ кожи отъ едъръ рогатъ добитѣкъ, и ако щете и отъ дребенъ рогатъ добитѣкъ, подлежи на общо мито, а че остава свободенъ въ България отъ всѣкакво мито. Въ тази смисълъ г. министърътъ, вървамъ, ще се съгласи да пожертвува за развитието именно на тая индустрия 70—80.000 л., за да достигнемъ до дѣйствително желаемия пътъ, който той ни посочва въ изложението на мотивитѣ, да се развие тая индустрия, която безмитенъ вносъ нѣма да поврѣди на развитието на скотовѣдството въ България. Така щото, азъ ще моля г. министра да се съгласи, щото законътъ да се отмѣни въ смисълъ такава: да се позволява безмитниятъ вносъ на сурови кожи отъ едъръ, а така също и васъ, г-да народни прѣдставители, въ тази смисълъ моля да се произнесете за измѣнението на закона въ комисията. Затова азъ ще се надѣвамъ, че всинца ние ще бждемъ въодушевени отъ желанието да помогнемъ дѣйствително на развиването на тази индустрия и едновременно съ туй да отговоримъ на желанието на г. Министра на Финанситѣ, който тоже се стреми къмъ развиването на тази индустрия, именно съ внасянето на суровитѣ кожи безъ мито въ страната, като се отмѣни законътъ отъ 1883 г.

Министъръ М. Сарафовъ: Г-да народни прѣдставители! Ако бѣше върно твърдението на г. Константинова и г. Пецова, че съ изключителното положение, въ което се намира досега вносътъ на кожитѣ отъ рогатъ добитѣкъ, се помага на мѣстната табашка индустрия, трѣбваше тая наша индустрия въ течение на 20 години да бжде вече въ цвѣтуще положение, трѣбваше да нѣмаме нужда да внасяме обработени външни кожи, трѣбваше да се покаже, че тази индустрия, въ най-цвѣтуще положение, въ което се намира, ако стане измѣнение въ закона, ще удари назадъ. Г-нъ Пецовъ не закачи този въпросъ; г. Константиновъ, обаче, каза, че вносътъ на изработени кожи изъ чужбина продължава даже да се уголѣмява въ Княжеството. Това е доказателството, че и при протекцията, при която се намира вносътъ на суровитѣ кожи въ страната, нашиятъ табаклъкъ въ течение на 20 години не е могълъ особено да напрѣдне и не е могълъ да спре вноса на изработени кожи изъ странство. И поражда се въпросътъ по начало: ако въ течение на 20 години тази индустрия не е напрѣднала, заслужва ли защита или не заслужва? Но азъ този въпросъ го оставямъ настрана, съ него нѣма да се занимавамъ. Азъ мисля, че тая индустрия сѣ трѣбва да се защитава: много индустрии у насъ трѣбва да се защитаватъ. Малкиятъ напрѣдѣкъ, който се е съгледалъ въ по-

слѣдно врѣме, то е сѣ благодарение на закона за насърчение на мѣстната индустрия. Колкото г. Константиновъ и да възстава противъ закона и като да се устремява повече противъ ония индустриални прѣдприятия, основани съ по-голѣмички капитали и подъ извѣстни граници, които се изискватъ, за да може да се докаже, че дѣйствително това е едно индустриално заведение, което да се ползува съ опрѣдѣлени улеснения, азъ мисля, че сѣ трѣбва да благодаримъ на тѣзи сдружавания, на тѣзи събирания на капиталитѣ и на тази инициатива, която се е проявила, да може да се състави нѣщо понапрѣдвало за обработване на кожитѣ и за доставяне на обработени материали, които да могатъ да удовлетворяватъ нашитѣ потребности и да нѣмаме нужда да прибѣгваме винаги къмъ чужденци, които да прѣработватъ нашитѣ сурови кожи и да ги връщатъ като скъпа стока.

Г-да народни прѣдставители! Ако бѣше работата да искаме да защитаваме фиска, азъ нѣмаше да внасямъ закона, защото върно е, че всичко, което може да очакваме, тѣхна милостъ го изчислиха — г. Константиновъ и г. Пецовъ — на 60—70 хиляди лева. Азъ мога да имъ кажа, че не очаквамъ и толкозъ; съ прѣмахване закона уголѣмението на прихода много по-малко ще бжде. Мене ме заставиха да внесе законопроекта интереситѣ на нашето скотовѣдство и, послѣ, интереситѣ на нашитѣ консоматори, донѣкъдѣ. Когато се говори за помагане на индустрията, трѣбвало би да се разбира, че ще се пуцатъ безъ мито суровитѣ материали годни за обработване. Ако се касае работата за сурови материали, годни за работа, азъ съмъ съгласенъ съ васъ, да ги освободимъ отъ мито; азъ не възставамъ, както виждате, противъ тѣхъ. Суровитѣ материали, годни за обработване въ табаклъка, не сѣ онѣзи кожи, които азъ искамъ да спра и противъ което г. Пецовъ най-много възстава. Азъ искамъ да спра кожитѣ, негодни за обработване, а такива най-много се внасятъ въ България — внасятъ се сухи кожи, негодни да се гудятъ въ шава, и се внасятъ подъ прѣдлогъ, ужъ да се употребятъ въ индустрията, а се рѣжатъ на цървули и се продаватъ и подбиватъ нашитѣ кожи отъ едъръ добитѣкъ. Противъ тѣхъ възставамъ, и менѣ ми се струва, че всички ще се съгласите съ мене, че трѣбва да ги спремъ, или поне да не имъ правимъ никакво улеснение на границата. (Н. Константиновъ: Чрѣзъ специаленъ законъ.) Това ще се постигне, като се приеме моето прѣдложение и да се отмѣни сегашниятъ специаленъ законъ. Не сѣ ме заставили никакви фабриканти, както прѣдполага г. Константиновъ, да искамъ отмѣнението на закона, а заставили сѣ ме злоупотрѣбленията, които се откриха въ течение на врѣмето. Има нѣколко фирми, които се снабдяватъ съ свидѣтелства, че иматъ домашна индустрия и си прѣкарватъ кожитѣ съ намалено мито, даже съвсѣмъ безъ мито. Когато се провѣри тази работа, излѣзе, че докаранитѣ кожи не влизатъ въ никаква шава, че

не се употребяват за прѣработване, а се продават като сурови кожи — рѣжатъ се на цървули и се продаватъ. Такова нѣщо има и въ Габрово. Въ Габрово има много добри табаци, които работятъ дѣйствително добри кожи, но има табаци, които се занимаватъ не само съ табаклъжъ, а съ продаване, съ търговия на сурови кожи. Азъ съмъ, слѣдователно, съгласенъ да се опрѣдѣли да се ползватъ съ правата на вносъ прѣснитъ и мокросоленигъ, тѣй паречени, кожи. Защото, ако другитъ господи сж изучавали, и азъ съмъ изучавалъ въпроса. Азъ съмъ съгласенъ да се дозволи вносътъ на соленигъ кожи, които влизатъ въ индустриална работа, но сухитъ и сухобезсолнитъ кожи, трѣбва да се обложатъ съ такова мито, каквото е прѣвдвено въ договоритъ.

Н. Константиновъ: И азъ съмъ съгласенъ, но поне измѣнѣте закона въ тая смисълъ, че едингъ да освобождаватъ безъ мито съвсѣмъ, а другитъ да облагатъ съ 30%

Министъръ М. Сарафовъ: За освобождението ще говоримъ по-сетнѣ. Ние имаме сега съ Русия договоръ и въ него търговски договоръ е прѣвдвидено митото 10%. Съгласно специалния напѣ законъ, ние не можемъ да вземаме и 10%, и отъ Русия дѣто влизатъ кожигъ, тѣ сж горѣ-долу годни за работа, но има кожи, които минаватъ прѣзъ германска или австрийска марка, които не сж тѣхни, но минаватъ отъ тамъ — тѣ сж отъ американскитъ държави, — които сж негодни за индустриална работа и се вписатъ у насъ повечето за прѣко употребление. Казватъ ми вѣщи хора, че такива кожи, гудени въ пѣва, веднага се скашкватъ, не ставатъ за никаква работа и противъ тѣзи кожи трѣбва да се възстане, защото ние имаме по-добри кожи, които можемъ да употребяваме за тази сурова работа, която служи за прѣко употребление на нашето население. По тоя начинъ, нѣма съмнѣние, ще се помогне на скотовѣдството, безъ да даваме съ това Богъ-знае каква голѣма протекция. Една частъ отъ напигъ кожи, които сж годни, може да се употребятъ въ табанка работа, а другата се употребява за олинци; защо тогава да допускатъ чуждитъ да подбиватъ цѣната на напигъ? Ето защо азъ ви моля, да се съгласите да влѣзе прѣдложението за измѣнението на този законъ въ комисията и тамъ ние ще разискваме пакъ въпроса и ще вземемъ рѣшение, каквото отговаря на напигъ интереси.

Сега, азъ да ви обърна и на друга страна вниманието. Единчиягъ специаленъ законъ, съ който ние сме свързани за мито на вносни стоки, то е този. Търговскитъ договори обикновено и тарифата опрѣдѣлятъ митото. При сегашното положение, при съществуването на оня законъ, ние не можемъ да се ползуваме съ напигъ търговски договори. Правителството е съ вързани рѣцѣ по отношение на тоя въпросъ. Едингъ вътрѣшенъ

напѣ законъ ни задължава отъ внасянитъ сурови кожи да не вземаме повече отъ 1½—2% мито. Слѣдователно, ако искаме да протезираме нѣкои наши кожи, ние не можемъ да направимъ това; при воденето на прѣговоритъ за търговскитъ договори, министерството е съ вързани рѣцѣ. Съществуването на такъвъ специаленъ законъ трѣбва да се прѣмахне и да се остави, както на всички сурови материали, които има да се внасятъ, митата да се опрѣдѣлятъ въ търговскитъ договори или въ тарифитъ, които ще се разгледатъ и одобритъ отъ Народното Сѣбрание; тамъ ще се опрѣдѣлятъ и митата, които има ние да вземаме отъ нѣкои кожи, както ще постановимъ кои кожи ще влизатъ съвършено свободно въ Княжеството. Това е прѣдметъ на тарифитъ.

Н. Константиновъ: Въ сжщото положение сте и съ закона за насърчение мѣстната индустрия.

Министъръ М. Сарафовъ: Тамъ е друго положението. Вие знаете моитъ възгледи върху този законъ и нѣма защо да говоря сега за него. Тамъ се прави едно изключение отъ общото правило, а тукъ се създава общо правило, което не може да има изключения. Когато митата сж опрѣдѣлени въ общата тарифа, правителството и народното прѣдставителство могатъ да направятъ изключение и да намалятъ митото на нѣкои артикули; чуждитъ държави нѣма да се противятъ на това. Но ако едингъ специаленъ законъ постановява минимални мита, ние и да успѣемъ да спечелимъ въ договоритъ по-високи мита за частъ отъ тия артикули, Министергътъ на Финансигъ не може да ги приложи въ дѣйствието.

Азъ не искамъ да се впуцамъ въ разглеждане даннитъ, които г. Пецовъ ни изложи. (М. Такевъ: Тѣ сж много важни.) Той говори по облога отдѣлно. Азъ имамъ данни за послѣднитъ петъ години. Ще ви кажа само едно нѣщо, че вносътъ на суровитъ кожи въ послѣднитъ двѣ години се е много уголѣмилъ. Прѣзъ 1901 г. внесени сж за 1.086.000 л., а прѣзъ 1902 г. сж внесени за 999.686 л.; слѣдователно, на 1.000.000 л. се е възкачила прѣзъ послѣднитъ години стойността на вносенитъ говежди кожи. Въ тѣхъ влизатъ волски, биволски, телешки и пр. Прѣзъ 1900, 1899 и 1898 г. този вносъ е билъ значително малгъ. Прѣзъ 1900 г. е билъ само 158.000 л., прѣзъ 1899 г. — 500.000 л. горѣ-долу. Вие виждате значителното уголѣмение прѣзъ 1901 и 1902 и това обстоятелство, заедно съ казаното относително годността за индустриални работи на внасянитъ сухи кожи, нека ви служи за доказателство, кое е подбудило Министерството на Финансигъ да внесе въ Народното Сѣбрание прѣдложение за отмѣнение оня застапѣлъ законъ.

П. Пешевъ: Г-да народни прѣдставители! Сетнитъ доводи, които г. Министергътъ на Финансигъ

прѣдстави сега за подкрѣпление на своя законопроектъ, ни най-малко не можах да ме убѣдятъ, че този законопроектъ трѣбва да бѣде приетъ. Съ тия свои доводи г. Министерътъ на Финанситѣ не обори ни единъ отъ доводитѣ, които прѣдставиха говорившитѣ прѣди мене г. г. Пецовъ и Константиновъ. Г-нъ министърътъ казва сега, че прѣдговорившитѣ не били прѣдставили единъ доводъ за това, щото тая законъ да билъ намалилъ вноса на изработенитѣ кожи; че нашата индустрия не се била развила дотамъ, щото вносътъ на изработенитѣ кожи да се намалилъ — това не се било виждало отъ нѣкакви данни и нито г. Пецовъ, нито г. Константиновъ прѣдставили за това данни. Азъ ще възраза на г. Министра на Финанситѣ, че тази индустрия, кожарната, въ послѣдно врѣме се е модернизирала и, слѣдователно, нейното развитие не може да датира отъ 20 години насамъ, както иска да каже г. Министерътъ на Финанситѣ. Новото производство, модерното обработване на кожи, датира само отъ нѣколко години, откакъ се явиха нѣколко хора, подготвени за тази работа, откакъ видѣха, че има спросъ на добри изработени кожи, и въ България вече има фабрики модерно устроени за обработването на тия кожи. И ако се намѣри сравнението на даннитѣ за вноса на изработенитѣ кожи въ минало врѣме и въ послѣднитѣ години, ще се види дѣйствиелно една голѣма разлика. Тѣй щото, сега зараждающата се индустрия по никакъвъ начинъ не трѣбва да бѣде унищожена, а трѣбва да бѣде насърчавана. Трѣбва да бѣде насърчавана дотолкова, щото вносътъ на чуждитѣ изработени кожи да бѣде намаленъ до възможния минимумъ, и това, надѣвамъ се, постепенно, съ течението на годинитѣ, ще се постигне. Защото имаме вече данни, дѣто наши български фабриканти на модерни кожи да доставятъ необходимитѣ обуща за нашата войска, изработени отъ кожи тукъ, въ България, по единъ много модеренъ начинъ, когато до прѣди три години, нашата войска се убиваше съ изработени кожи въ странство. Това, слѣдователно, е едно доказателство, че не трѣбва да вдигнемъ рѣцѣтъ си отъ да насърчаваме тая нова индустрия у насъ, която обѣщава едно много хубаво бѣдѣще. Ако сега ние увеличимъ митото на суровитѣ кожи, които идатъ отъ странство и които сж намъ необходими, съ това ще накараме нашитѣ търговци да внасятъ чуждитѣ кожи изработени, въ изработенъ видъ, защото тѣхната цѣна ще се приближи съ оная на суровитѣ кожи, и вмѣсто да вземаме отъ странство сурови кожи да ги обработваме тукъ, както ги вземаме сега евтими, ще се принудимъ, понеже цѣната ще се приближи къмъ цѣната на изработенитѣ кожи, да вземаме отъ странство изработени кожи и, слѣдователно, още въ самото начало да убиемъ нашата индустрия.

Въ самия законъ азъ виждамъ, че може да се направи едно изключение за фабрикантитѣ, щото тѣ да могатъ да внасятъ сурови кожи безъ мито или съ намалено мито, тѣй, както е било досега, и

че, слѣдователно, нѣмало било да пострадатъ. Може това да е тѣй, може министерството да има това желание, може това желание да е добро, но то не може да бѣде въ полза на дребнитѣ индустриалци, на ония табаци, които не сж устроили и нѣматъ възможность да устроятъ фабрики. Слѣдователно, ние ще монополизираме производството на кожитѣ само въ рѣцѣтъ на хора богати, които разполагатъ съ капитали, които могатъ да устроятъ фабрики. А това по никакъвъ начинъ не е желателно да се направи.

Г-нъ Министерътъ казва, че не е цѣльта на този законъ фискална, и то е много очевидно, защото за 70.000 л. нашата държава не ще се полакоми да посегне на една зараждающа се индустрия. Цѣльта, споредъ както вѣрвамъ азъ, на г. Министра е да се прѣмахне внасянето на тия сурови груби кожи, които не могатъ да служатъ за обработване, които не могатъ да служатъ за нашата индустрия, по които се употребяватъ сурови, като се рѣжатъ на цървули. Ако е тая цѣльта, и тя е много хубава цѣль, трѣбва да се взематъ мѣрки именно спрѣмо тия груби кожи, които не сж годни за обработване и които се употребяватъ у насъ само за цървули. Но тѣзи данни, именно за такива кожи, трѣбваше да бѣдатъ посочени въ законопроекта, да се посочи въ законопроекта колко такива кожи се употребяватъ или внасятъ отъ странство за такова грубо употребление, за да може и народното прѣдставителство да се убѣди, че е необходимо отъ забранение на подобни едни кожи да влизатъ въ България. А това не е посочено, вѣроятно, защото въ Министерството на Финанситѣ нѣма никакви данни. Казвамъ, че не подозирамъ ни най-малко: това е единъ благороденъ мотивъ на г. Министра на Финанситѣ; но, за жалостъ, той не се подкрѣпя съ никакви данни отъ негова страна, а даннитѣ, които наведе г. Пецовъ, доказватъ, че кожитѣ, които се внасятъ отъ странство, внасятъ се съ много по-голъма цѣна, отколкото нашитѣ, които тукъ на мѣстото се продаватъ, било говежди, било даже биволски. И г. Пецовъ ни доказа, че цѣната на чуждитѣ говежди кожи, които се внасятъ у насъ, килограмътъ е 1 л. и 1 ст., а пѣкъ нашитѣ кожи говежди, които се изнасятъ въ странство, сж по 71 ст. килограмътъ. Като се прибави къмъ това, че чуждитѣ кожи иматъ и мито, то нѣма съмнѣние, че ако нашитѣ кожи сж тѣй добри, както чуждитѣ, ако сж годни за обработване, за употребление, несъмнѣно е, казвамъ, че всѣки нашъ индустриалецъ ще прѣдпочита да ги купи по цѣната 71 ст. Но той отива да ги купува въ Трансвалъ и Аржентина, да ги прѣнася прѣзъ 99 морета, да плаща голѣми транспортни и да ги донася въ България за туй именно, защото му сж необходими. Безъ тѣхъ той не може да приготви такива кожи, такъвъ гьонъ, такова видело, каквото е необходимо за едни добри обуща. Азъ съмъ ималъ случай да говоря съ хора, които се занимаватъ съ кожарската индустрия, които сж изучвали този занаятъ въ странство, които го

упражняватъ по единъ най-модеренъ начинъ и които доставятъ сега обуца на нашата войска, и тѣзи хора сж ме увѣрявали, че тѣ винаги на драго сърце биха прѣдпочели нашитѣ кожи, защото сж по-евтини, ако биха били годни за цѣлѣта, за която се доставятъ. Но тѣ не сж годни, за жалостъ, и ето защо тѣ сж принудени да водятъ търговия въ странство, да докарватъ кожи чакъ отъ Трансвалъ и Аржентина, за да доставятъ стока, каквато е необходима за тѣхъ, каквато се иска за войската и каквато се търси на нашитѣ пазари.

Г-нъ министърътъ казва за Габрово, че той знаелъ, че тамъ именно суровитѣ кожи сж били продавани въ сурово състояние. Това съвършено не е истина, защото въ Габрово работятъ суровитѣ кожи, прѣработватъ ги въ добро състояние и ги продаватъ на нашитѣ кондурадзии, за да произведатъ добри обуца, добри чепици. Г-нъ Министърътъ на Финанситѣ, ако направи една по-обстоятелствена справка, ще се увѣри въ това, което азъ му казвамъ. Вѣрвамъ, че това той го е чулъ по слухъ, но ако го провѣри, ще се увѣри, че това съвършено не е истинско.

Несъмнѣно е отъ даннитѣ, които приведе г. Пецовъ, че за телешкитѣ кожи не може да става никаква дума -затуй именно, защото отъ България телешки кожи почти не се изнасятъ, но че телешки кожи въ голѣмо количество се внасятъ тукъ отъ странство, и ако се създаде законъ за налагане мито на кожитѣ, несъмнѣно, безъ друго, трѣбва да се направи една разлика за тия именно телешки кожи, които у насъ съвършено не съществуватъ — тѣ безъ друго трѣбва да бждатъ освободени дотогазъ, докогато България се снабди съ телешки кожи. Естествено е, защо у насъ нѣма телешки кожи. Затуй именно, защото въ България нѣма обичай да колятъ телета за храна, както се колятъ въ странство. Чужденцитѣ прѣдпочитатъ телешкото мѣсо, а пкъ у насъ и досега не можемъ да привикнемъ да употрѣбяваме говеждото мѣсо. Това е несъмнѣно. И естествено е, че като не се колятъ у насъ телета, телешкитѣ кожи се изнасятъ въ много малко количество, а като липсватъ телешки кожи, несъмнѣно, трѣбва да дадемъ възможностъ да се внасятъ отъ странство.

Добъръ единъ мотивъ въ законопроекта, който ни прѣдлага г. Министърътъ на Финанситѣ, е, че неговиятъ проектъ е насоченъ за насърчение на нашето скотовѣдство. Това щѣше да бжде вѣрно, ако дѣйствително развитието, напрѣдкътъ на нашето скотовѣдство зависѣше отъ цѣната на кожитѣ. За жалостъ, въ никаква зависимостъ не е развитието на нашето скотовѣдство отъ кожитѣ. Ако нашиятъ добитѣкъ бѣше добъръ, кожитѣ щѣха да бждатъ по-цѣнни и, слѣдователно, щѣха да се търсятъ и нѣмаше нужда да се отива въ странство да се купуватъ кожи. Цѣната на нашия добитѣкъ не зависи отъ кожата, а зависи отъ самия добитѣкъ, защото знаемъ и всеизвѣстно е, че у насъ добитѣкътъ не се храни, не се отглежда, не се отвѣжда

тѣй, както би трѣбвало, както се отглежда въ странство. Ако ние почнемъ да гледаме добитѣка тѣй, както го отглеждатъ въ развититѣ държави, тогава само ние можемъ да очакваме единъ напрѣдкъ па нашето скотовѣдство, тогазъ само ще се повдигне цѣната на нашия добитѣкъ. Отъ нѣколко години насамъ, извѣстно е, че нашиятъ добитѣкъ се търси, нашиятъ добитѣкъ се купува, по цѣната му не може да бжде повдигната тѣй, както би било желателно, затуй, защото нѣмаме такъвъ добитѣкъ, какъвто би било желателно да имаме. Извѣстно е, че докогато турцитѣ не бѣха се изселили, едриятъ добитѣкъ въ България бѣше по-цѣненъ. Па и сега тамъ, дѣто има турци да го гледатъ, винаги добитѣкътъ е по-добъръ и съ много по-добра цѣна се продава. Но откажъ се изселиха турцитѣ, мераклиитѣ да развѣждатъ хубавъ едъръ добитѣкъ се намалиха и цѣната на добитѣка по пазарищата намалѣ. Ако имаме добъръ добитѣкъ, ще има дѣ да го изнасяме и неговата цѣна ще се повдигне, а заедно съ това ще се подобри и расата на добитѣка: като се подобри неговата цѣна, кожитѣ ще станатъ по-добри. Тогазъ само ще бжде умѣстно да внасяме и приемаме този законъ, който сега прѣдлага г. Министърътъ на Финанситѣ.

По тия съображения и поради ония доводи, които тукъ обстоятелствено се наведоха отъ г. Пецова и г. Константинова, азъ не ще да имамъ тѣхната смѣлостъ да настоявамъ, законопроектътъ да се отхвърли по принципъ, защото това нѣма да бжде прието отъ Народното Събрание, особено отъ болшинството, но ще моля, щото и г. Министърътъ на Финанситѣ, па и комисията, която ще разгледва този законопроектъ, да го изучи всестранно, да вземе всички данни що се отнасятъ до тая материя и, ако видятъ, че не може да бжде приетъ, нека се съгласи г. Министърътъ на Финанситѣ да го остави въ комисията, та въ друга една сесия по единъ другъ начинъ, да се направи едно измѣнение въ закона, като се направи и разлика за различнитѣ видове кожи.

И. Воденчаровъ: Г-да народни прѣдставители! Законопроектътъ, внесенъ отъ страна на г. Министра на Финанситѣ, колкото е малък, колкото е късичкъ по своето съдържание, толкова е отъ голѣма важностъ. Отъ голѣма важностъ е, казвамъ, за народното прѣдставителство, защото той засѣга една материя, която е била забравена почти отъ 20 години у насъ, въ България; отъ голѣма важностъ е, казвамъ, този законъ, защото той засѣга не само интереситѣ на фиска, но и интереситѣ на скотовѣдцитѣ, интереситѣ на консоматоритѣ, интереситѣ на ония индустриалци-табаци, за които говориха г. г. прѣждеговорившитѣ. Аргументитѣ, които се прѣдставиха отстрана на г. Пешева, отстрана на г. Константинова, отстрана на г. Пецова и опѣзи, които се прѣдставиха отстрана на г. Министра на Финанситѣ, ме наведоха до заключение да се присѣдини къмъ поддржката на законопроекта и да

искамъ не само неговото измѣнение или отмѣнение, както иска г. Константиновъ, но да искамъ свършеното негово приспособление така, както е предложено отстрана на г. Министра на Финансите. Прѣди да изкажа моитѣ къси аргументи, азъ ще да направя една забѣлѣжка, която е необходимо да се вземе подъ внимание отстрана на г. г. министритѣ. У насъ отъ нѣколко врѣме насамъ, станало е обичай да се внасятъ извѣстни прѣдложения, извѣстни законопроекти съ доклади по-къси отъ съдържанието на самия законъ. Докладитѣ, съ които е внесенъ законопроектътъ, който е прѣдметъ на нашето разглеждане, е свършено краткъ. Той не съдържа въ себе си онѣзи мотиви, които се изказаха отстрана на г. Министра на Финансите и които мотиви сѣ доста цѣлни, доста сериозни, за да могатъ да убѣдятъ цѣлото народно прѣдставителство да се съгласи съ неговото прѣдложение за приемане на този законопроектъ. Това е единъ недостаткъ отстрана на г. г. министритѣ, които внасятъ своитѣ законопроекти, които не би трѣбвало да се повтаря и продължава за въ бъдеще, защото съ много малкитѣ аргументи, съ много малкото мотиви, съ къситѣ доклади, съ които се припращаватъ извѣстни законопроекти отъ голѣмо, отъ сжщественно значение, не могатъ да дадатъ възможност на народното прѣдставителство да изучи мотивировката на извѣстно прѣдложение, на извѣстенъ доводъ, на извѣстенъ аргументъ, на извѣстно искане, за да може и то да ги оцѣни и да се съгласи или не съгласи съ извѣстното прѣдложение или съ материята, която се третира по единъ законопроектъ.

Сега, нека ни бжде позволено да кажа моето мнѣние касателно въпроса, който ни занимава, именно да изкажа моитѣ кратки аргументи, съ които искамъ и моля народното прѣдставителство да приеме напълно тоя законопроектъ тъй, както е предложено.

Г-да народни прѣдставители! Ако е вѣрно, че ние трѣбва всѣкога да скѣпимъ за повдигането, за процѣтиването на разнитѣ индустриални клонове у насъ, то е по-вѣрно, че ние трѣбва да покровителствуваме и онѣзи отрасли, които иматъ по-важно значение и които засѣгатъ по-голѣмо количество, по-голѣмо болшинство отъ нашето население. Съпоставятъ се интереситѣ тукъ на индустриалцитѣ-табаци съ интереситѣ на скотовѣдцитѣ. Азъ мисля, че интереситѣ на скотовѣдцитѣ трѣбва да се прѣдпочетатъ, защото скотовѣдството у насъ е едно таково производство, съ което се занимава почти цѣлото земеделѣско население. Отъ 20 и толкова години насамъ, ние сме давали протежиране на внасянитѣ отъ вънъ кожи въ прѣда на нашето производство, на нашето скотовѣдство. Азъ мисля, че това не е разумно, защото ние трѣбва всѣчески да се стараемъ да повдигнемъ както нашето земледѣлие, така сжщо и скотовѣдството, което е единъ клонъ отъ земледѣлието. Г-нъ министърътъ забѣлѣжи, че когато той е внесълъ този законопроектъ, той не е прѣнебрѣгналъ и интереситѣ на индустриалцитѣ-табаци, и мисли, че го запазва този интересъ не само съ закона за покровителствуване мѣстната индустрия, но и съ тарифитѣ, които скоро ще бждатъ внесени. Азъ мисля, че тамъ е мѣстото да се помисли като какво протежиране трѣбва да се даде на онѣзи годни кожи, а не марди и боклуци, които се внасятъ отвънъ и които не служатъ за друго, освѣнитъ да подобватъ нашето производство тукъ и да го обезцѣпяватъ. Ако сравнимъ статистиката на износа на кожи въ сравнение съ износа на едрия добитѣкъ, ще видимъ, че има една голѣма разлика. Има голѣма разлика затова, защото по-прѣдпочтительно е при сегашното положение на работитѣ, по-прѣдпочитатъ скотовѣдцитѣ да продаватъ добитѣка си живъ, отколкото да го колятъ тукъ, защото кожитѣ сѣ малоцѣлни прѣдъ външната конкуренция, и тѣ намиратъ смѣтка да продаватъ навънъ добитѣка живъ, отколкото да колятъ тукъ и да продаватъ кожитѣ. Ако дадемъ едно покровителство на скотовѣдството, съ увеличение стойността на кожитѣ, ще постигнемъ още една голѣма цѣль касателно до храната на нашитѣ селяни, на нашитѣ граждани. Много справедливо забѣлѣжи г. Пешевъ, че нашиятъ народъ, българскитѣ народъ не е наученъ да се храни освѣнъ съ овчо месо. Азъ ще ви кажа, че въ турско врѣме азъ не помня да е имало въ нашитѣ касапници говеждо месо да се продава, и сега още твърдѣ малко се продава. Но ще ви кажа още единъ фактъ, който ще ви убѣди, че ако покровителствуваме нашитѣ кожи на рогатия добитѣкъ, ние ще направимъ нашия рогатъ добитѣкъ да се продава тукъ, да се коли тукъ и неговитѣ кожи да се продаватъ скѣпо. За доказателство ще ви приведа, че у насъ се колятъ еретата само за кожитѣ. Г-нъ Статковъ ми разправя, че въ турско врѣме въ Враца едно ере отъ 5—6 кгр. месо се е продавало за 15 ст. и много пѣти месото се е хвърляло, защото се е вмирисвало. Значи, кожата само на едно ере има стойностъ, а неговото месо нѣма никаква стойностъ. Така щото, ако дадемъ едно покровителство за нашия рогатъ добитѣкъ по отношение цѣната на неговитѣ кожи, ние ще спремъ износа на рогатия добитѣкъ, ще почнемъ да го консумираме тукъ, като дадемъ привилегия да се продаватъ скѣпо кожитѣ, и ще постигнемъ три цѣли: хемъ ще постигнемъ цѣльта да запазимъ интереса на фиска, хемъ ще покровителствуваме скотовѣдството, хемъ ще направимъ едно благодѣяние на нашия народъ, селяни и граждани, като го научимъ, като му дадемъ възможностъ да се храни съ месо, а особено съ говеждо месо.

Прѣдъ видъ на тѣзи кратки бѣлѣжки, които азъ направихъ, безъ да ви отегчавамъ по-нататѣкъ, г-да народни прѣдставители, ще ви моля да приемете този законопроектъ по принципъ, да се прѣпрати въ комисията и съмъ на мнѣние, че не само не трѣбва да ставатъ въ него измѣнения или неприемане, но да се приеме така, както е предложено отъ г. Министра на Финансите. А слѣдъ деклара-

цията на г. Министра на Финансите, че покровителството, което тръбва да се даде на онѣзи годни материали кожени, които сж необходими за повдигането на кожената, на табашката индустрия, ще се урегулира съ тарифитѣ, тръбва да вземемъ актъ отъ неговитѣ думи и тръбва да имаме довѣрие, че правителството има присърце както еднаа индустрия, така и другата и ще направи всичко това, и ще имаме възможностъ да се произнесемъ, когато ни се внесатъ тарифитѣ тукъ, за да урегулираме въпроса, както се каза отъ г. Министра на Финансите.

Съ това свършвамъ и моля Народното Собрание да приеме закона, както е, и да го прѣратимъ въ надлежната комисия.

Ц. Таслаковъ: Г-да прѣдставители! Въпросътъ, който ни занимава днесъ, е доста важенъ. Най-напрѣдъ ние тръбва да го разгледаме отъ различни страни, и, споредъ мотивитѣ, които вземемъ, ще можемъ да извадимъ едно или друго заключение. Много може да се каже за законопроекта, както е внесенъ отъ г. министра, много може да се каже и за прѣдложението на г. Пецова и на г. Пешева. Това ще зависи отъ мотивитѣ, които ние ще съставимъ, за да извадимъ нашето заключение. Ние има да се загрижимъ тукъ за три съсловия отъ народа ни, за да можемъ да видимъ каква ще бѣде ползата, ако ние съвсѣмъ освободимъ отъ мито кожитѣ, или ако ги обложимъ. Най-голтмото съсловие, което ще има интересъ отъ това, безсъмѣнно сж консоматоритѣ, които употребяватъ обувката. Второто съсловие отъ грамадно значение за нашата страна сж скотовѣдцитѣ, и чакъ на трети редъ идатъ индустриалцитѣ. Ние ще тръбва да вземемъ въ съображение интереситѣ на всички тия съсловия и, като намѣримъ на вѣдѣ интереситѣ ще натернатъ въ смисълъ общенародна, въ такава смисълъ да приемемъ закона. Тръбва да знаемъ едно, че неоспоримъ принципъ е, какво онзи производител печели най-много, който успѣе да продаде най-послѣ своята стока, т. е. да я продаде направо на консоматоритѣ; отъ неговитѣ рѣцѣ да мине направо въ рѣцѣтѣ на консоматоритѣ за употребление, а онзи, който я продава на посрѣдници, той губи отъ печалбата, защото тая печалба ще сподѣлятъ индустриалецътъ, занаятчията и другитѣ търговци, и най-послѣ, който продаде направо, той ще спечели. Слѣдователно, който ще може да избѣгне по какъвто и да е начинъ тѣзи посрѣдници, той ще спечели най-много. Тѣй ако разсъждаваме, ще дойдемъ до заключение, че ние тръбва да улесняваме внасянето на суровитѣ произведения въ страната, а пъкъ да спъваме изнасянето на такива навънъ, като сжщеврѣменно правимъ обратното: да спъваме внасянето на обработени материали и да улесняваме изнасянето такива навънъ. Тѣй като поставимъ въпроса, ние, мисля, ще сме прави, ако приемемъ прѣдложението, както е внесено. За това приемане ще да има и други мотиви, които по-послѣ ще кажа. Сега

ако допуснемъ ние кожитѣ да влизатъ както сж, сурови, споредъ първия принципъ, който ви наведохъ, излиза, че ние ще спечелимъ: вземаме кожитѣ отъ производителитѣ на външни страни и за обработването се грижимъ ние, слѣдователно, паритѣ, които ще тръбва да се платятъ за изработената стока, ще се платятъ намъ; първоначалниятъ продавецъ нѣма да се ползува отъ това.

Въ това отношение ние тръбва да приемемъ противното мнѣние. Обаче, като всички казваме, че нашата страна е прѣимуществено скотовѣдска и земеделческа, и като тукъ говорившиятъ прѣди мене признаха, че въ отношение на скотовѣдството, ние сме останали много назадъ, а индустрията, хубавата, тънката индустрия, за обработването на кожитѣ е понапрѣднала доста много споредъ думитѣ на г. Пешева, който е отъ едно мѣсто на произвеждане, на обработване на кожи, Севлиево и Габрово, — излиза, че ние тръбва да дадемъ по-голтма грижа именно за скотовѣдцитѣ. Ние тръбва да дадемъ тази грижа и върху това основание, защото тѣ сж повече и консоматори, и именно консоматори на сурови кожи, за които ние искаме да туримъ спънка да се не внасятъ. Слѣдователно, като консоматори, ние ще имъ покрѣчимъ, но като скотовѣдци, ние ще ги насърчимъ. Защото онаи стока се произвежда най-добрѣ, която се търси най-много, и добива добра цѣна тогава, когато се търси. Щомъ се търси много единъ прѣдметъ на пазаря, той добива по-голтма цѣна, а щомъ добива голтма цѣна, онзи, който го произвежда, ще се старае да го произвежда въ повече и въ по-добро качество. Слѣдователно, това ще бѣде единъ стимулъ да се постараятъ скотовѣдцитѣ да развъждатъ по-добрѣ и по-старателно своя добитѣкъ. Намѣсто да го пращатъ да яде клечки по кѣрищата или, ако е зимно врѣме, и тамъ да не ходи, тѣ ще се стремятъ за въ бѣдѣще да отгледватъ добрѣ добитѣка, за да може да имъ даде не само добро месо, но и добра кожа. Г-нъ Воденчаровъ намегна, че на скотовѣдеца му било полезно да продаде живо добичето, намѣсто да го заколи и да продаде кожата му. Може да му е полезно, но не му е по-добрѣ. Азъ мисля, че скотовѣдецътъ тръбва да използва своето добиче или, ако не самиятъ скотовѣдецъ, който го отгледва, то, покрай него, индустриалецътъ да го заколи, да извади месото, да го направи на търговска стока, която може да излѣзе вънъ, и да продаде отдѣлно и кожата, и рогата, и месото, и лойта. Това ще да прѣдизвика, отъ една страна, самиятъ работенъ народъ да се храни по-добрѣ, отъ друга страна, да работи повече и, отъ трета страна, да печели повече; защото не е достатъчно единъ скотовѣдецъ да завѣди много говеда, много овце, много биволи, а пъкъ отъ тѣхъ да не може да извади нищо. И аслж досега тѣй е било, защото не е имало кой да покаже на този скотовѣдецъ, какво може да излѣзе отъ неговото добиче, за да разбере той, че не е полезно да развъди 200 говеда, ами му тръбватъ само 20, и отъ тия 20 говеда да извади онази полза,

която ще извади отъ 200 говеда. Ще да кажете, че съ такава едно малко законче отдѣ ще знаятъ напийтѣ селяни какво става, за да разбератъ това? Тѣзи нѣща сж свързани помежду си. Полека-лека ще посещаватъ кожитѣ. Чува се тукъ тамъ, че се приготвява и месо да се изнася; по изкуственъ начинъ се приготвява месото, за да може да се изнася. Това ще да даде възможностъ на напийтѣ месари да конкуриратъ на европейскитѣ пазари; конкуренцията на добитѣка ще се увеличи чрезъ изнасянето на месото само затова, защото изработването на месото е много по-лесно, отколкото изнасянето на самия живъ добитѣкъ. Отъ това ще излѣзе по-голямъ полза за търговията, и по този начинъ, като се яви по-големо дирене на добитѣка, ще посещаватъ повече добитѣкътъ, ще се развъжда повече добитѣкъ; ще се накаратъ развъждачитѣ на добитѣка да развъждатъ повече и по-доброкачественъ добитѣкъ. Това положение може да дойде непрѣмънно, когато посиратъ да дохождатъ отвѣтъ сурови кожи и прѣдъ видъ на туй, че повечето дошли отвѣтънъ кожи, или една голѣма частъ отъ тѣхъ, не се употребяватъ само въ тънката индустрия, за изработване отъ тѣхъ кюселета, за изработване на гъонове по европейски начинъ, но много пъти се употребяватъ и за цървули, не само, както казва г. министърътъ, се употребяватъ за цървули нещавени — нещавени може да се употребяватъ, — но въ по-големо, или по-малко количество селянитѣ употребяватъ оттукъ-оттамъ изработени кожи за цървули, употребяватъ ги леко извадени, грубо извадени, отъ първа рѣка, отъ едно потопяване въ капата. Това не е индустрия, само да се снема козината отъ кожата и да се подготвя кожата за цървули. Тукъ нѣма тази тънка работа, която коштува много и която печели много. Тѣй щото, нѣма защо да се боимъ отъ онзи занъ, или отъ онази печалба, които бихме изкарали отъ изработването на тая кожа, защото ние най-напрѣдъ не я обработваме, а изваждаме космитѣ ѝ и сурова я продаваме за цървули. И азъ доколкото съмъ виждалъ цървули да се продаватъ въ послѣдно врѣме отъ 3—4 години насамъ, понеже мѣстата, откъдѣто съмъ азъ, сж балкански и хората ходятъ повечето съ цървули, продаватъ се голѣмо количество български сурово изработени кожи въ Севлиево и Габрово, или Ловечъ — сурово първо изработени. Слѣдователно, въ това отношение индустриалцитѣ нѣма да пострадатъ, а ще пострадатъ малко само консоматоритѣ, и то кои консоматори? Които носятъ тънко изработена кожа — гражданитѣ, г-нъ Драгиевъ, адвокатитѣ, чиновницитѣ, търговцитѣ и много други, противъ които много викате. Тѣ ще пострадатъ само. Слѣдователно, малко по-сжщичко ще плащатъ своитѣ обуца. Слѣдователно, да се не протиратъ повече.

Н. Константиновъ: По-евтино.

Ц. Таслаковъ: По-сжщпо, защото сега не може да се донасятъ кожи безъ мито, ами ги донасятъ съ мито.

Н. Константиновъ: Ще извадятъ кожитѣ навънъ, слѣдователно, тамъ ще бждатъ по-евтини и ще ги донесатъ тукъ изработени по-евтино на кюселета и гъонове.

Ц. Таслаковъ: То е малко по-тънъкъ хесапъ. (Смѣхъ.)

Слѣдователно, тѣй ако мотивираме въпроса, и азъ мисля, че сме въ правото си тѣй да го мотивираме, ще трѣбва да приемемъ законопроекта.

Другъ единъ въпросъ, който г. министърътъ намекна: ние трѣбва да се освободимъ отъ тази спънка, която ще ни донесе, може би, по-големъ врѣди, когато ще третираме единъ договоръ съ външнитѣ държави. Може би тамъ да поискаме да ни освободятъ нѣкой артикулъ отъ мито, или да го облекчатъ за изнасянето въ други държави. Ние ще имаме възможностъ единъ артикулъ свободно да го освободимъ, или да го не освободимъ. Защото, иначе, ще ни кажатъ: какво вие третирате съ суровитѣ кожи? Защото асж и тѣй не ги облагаме. Слѣдователно, не можемъ да туримъ този артикулъ, за да обложимъ другъ, който би могълъ да донесе по-голямъ полза.

Заради това, отъ една страна, ще донесемъ ония облаги за нашето скотовъдство, които казахъ, а отъ друга страна, казваме: ще развържемъ рѣцитѣ на министерството да сключи договоръ съ другитѣ страни. Слѣдователно, ще направимъ едно добро, ако приемемъ този законъ. Не ще съмнѣние, че това не е послѣдната дума, която тукъ се чува, може да се каже за и противъ. Съгласенъ съмъ съ г. Пешева, да пратимъ законопроекта въ комисията да се разисква още по-основателно и, ако се намѣрятъ мотиви по-силни за едно отъ прѣдложенията, да се приеме то. Засага, въ всѣки случай, азъ съмъ на мнѣние, че трѣбва този законъ да бжде приетъ.

Имамъ да забѣлѣжа едно нѣщо, понеже и другитѣ го зачекнаха, именно законътъ за насърчение мѣстната индустрия. Г-да, това може да е добро, но въ България всѣкога се е злоупотребявало съ такава нѣщо. Споредъ мене, тоя законъ трѣбва да го нѣма. Трѣбва да се стремимъ, по възможностъ, да оставимъ, колкото е възможно, конкуренцията по-свободна. Само въ краенъ случай да прибѣгваме до протекция, защото България не е единъ островъ въ морето, за да може изолирано да дѣйствува, но тя е една брънка отъ оная всесвѣтска верига, че тя не може да се отдалечава отъ това, което става въ нейнитѣ съсѣдни държави: ако тѣ сж протекционисти, и тя трѣбва да върви по сжщия пътъ, тя трѣбва да прави същото. Иначе, бихъ билъ изключително за свободната конкуренция. Но тази протекция трѣбва да се прави въ извънредни случаи и много разумно. А протекцията, която е дадена съ закона за нашата индустрия, сега се злоупотребява. Отъ една страна се злоупотребява отъ властитѣ, които сж натоварени да даватъ възможностъ на фабрикантитѣ, голѣми производители, ин-

дустриалци, да се ползватъ отъ закона, защото естествено е, единъ човѣкъ да улесни своя роднина, приятелъ или партизанинъ — това е въ естеството на единъ човѣкъ — а у насъ знаете партизанството докъдѣ може да отиде — а, отъ друга страна, и самитѣ индустриалци злоупотрѣбватъ. Азъ ще ви приведа единъ примѣръ, за да знаете колко се злоупотрѣбява. На производителитѣ-фабриканти на платове е позволено да се ползватъ по закона за насърчение мѣстната индустрия, т. е. да внасятъ синило фабрикантитѣ за тѣхнитѣ произведения. Но тѣ порячватъ повече синило, отколкото имъ трѣбва. Излишкѣтъ го продаватъ и конкуриратъ ония продавачи-търговци на синило и вие не можете да намѣрите търговецъ на синило, защото тази търговия съ този артикулъ сж взели фабрикантитѣ. Господата отъ Габрово може да не имъ иде на смѣтка, защото сж фабриканти всички, и лани нашитѣ приятели, Конкилевъ и Топузановъ, бѣха фабриканти и не имъ изнасяше, когато се говорѣше по такива въпроси. Фабрикантитѣ продаватъ синило и не даватъ възможностъ на частнитѣ търговци на синило да го продаватъ. Тѣ купили синило, тѣхъ законътъ за насърчение мѣстната индустрия ги улеснява да го вкарватъ за своитѣ фабрики, а за тѣхнитѣ фабрики по-малко количество имъ трѣбва, а другото го продаватъ изъ цѣла България и правятъ огромна търговия. Прѣдъ видъ

на това, трѣбва да се пазимъ отъ такава протекция, каквата прави законътъ за насърчение мѣстната индустрия.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Г-нъ Такевъ има думата. (Гласове: Часътъ е 8.) Часътъ е 8 безъ 5 минути. Ако г. Такевъ има намѣрение да говори малко, добръ, но ако има намѣрение да говори повече, не остава освѣтъ да консултирамя Камарата.

М. Такевъ: Азъ ще говоря, но ако казвате, че часътъ е 8, може да се отложи.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Тогавъ ще прѣкъснемъ прѣвнията и ще останатъ за други день.

Министъръ М. Сарафовъ: Или за утрѣ, ако остане врѣме.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Или за утрѣ слѣдъ интерпелациитѣ, ако остане врѣме. (Гласове: За утрѣ, за утрѣ!)

Г-да прѣдставители! Утрѣ имаме на дневенъ редъ интерпелации.

Засѣданieto се вдига.

(Вдигнато въ 8 ч. вечерята.)

Прѣдседателъ: **Д. Цанковъ.**

Подпрѣдседатели: { **А. Франгя.**
 { **Д-ръ А. Ходжевъ.**

Секретари: { **П. Ковачевъ.**
 { **П. Шоповъ.**

Началникъ на Стенографическото бюро: **Т. Гължбовъ.**